

J. Urzidil:

Špatně pochopené módní filosofie.

Špatně pochopené filosofické módy se vyskytovaly velice často, díky bezmyšlenkovitému zobecnění jistých filosofických hesel, kterým daly masy často význam, jenž byl v naprostém rozporu s úmysly jejich tvůrců. V minulém století viděli jsme dva takové typické případy, Nietzscheho a Schopenhauera. První se stal módou pod heslem „nadčlověk“ jako hlasatel laciného a násilnického optimismu, druhý se stal otcem světobolu, byv uveden heslem zcela opačného druhu. V obou případech šlo však o neporozumění pravého duchovního obsahu jejich učení. U Nietzscheho šla tato móda tak daleko, že ještě ve světové válce označovali Francouzi jeho filosofii za typickou německou filosofii, tedy jako německé evangelium brutality a využívali jí za protiněmeckou propagandu.

Nic však není charakterističtější pro myšlenkové rozpoložení evropského, hlavně německého člověka, než to, že po válce staly se módním zbožím poznatky tří německých učenců, Spenglera, Einsteina a Freuda. Hesla, pod nimiž byly plakátovány výsledky jejich poznání světa, totiž Zánik západu, Relativita a Libido, byly přejaty masami vzdělanců a polovzdělanců nadšeně a bez bližšího zkoumání obsahu a užity za filosofické zdůvodnění všeobecné i individuální situace poválečného lidstva. Při tom zůstal Spengler se svým zánikem západu německou specialitou, která definovala katastrofu vlastního státu velmi ráda jen jako částečný zjev obecné evropské katastrofy. Obyvatelstvo tak zvaných vítězných států neosvojilo si toto heslo, ba naopak je často otevřeně odmítlo. Naproti tomu stala se jména Einstein a Freud mezinárodními a světovými pojmy, takže je možno dobře mluvit o obecné evropské módě relativity a vysvětlení lidského konání sexuální rozkoší. Je to podobná móda jako marxismus vzdělanců, jejichž větší část přejala z Marxe právě jen hesla „kapitál je krádež“ nebo „diktatura proletariátu“, aniž zkoumala ideologii, na nichž se zakládají a promyslela je.

Nic nemohlo být evropskému člověku z poválečné doby vítanější než filosofické poznatky, které vykládaly klesající charakter všech věcí jako nutnost, kterou chce Bůh. Otřesení všech absolutních zákonů osvobozuje člověka od ohledů a povinností a když se nemusí ohlížet na žádné pevné hodnoty, zvětšuje se výběr jeho možností. Ze všechno je relativní a nic absolutní, bylo pro evropského člověka po válce příjemné a pohodlné poznání, za které byl vděčen Einsteinovi. Rozšířil tento princip relativity na celý svůj osobní život. Ze slova „dovoleno je, co se líbí“, stala se rychle slova „dovoleno je všechno“. Odpadla všechna omezení, což jistě přineslo mnoho dobrého, ale nevýhody toho daleko předčily všechny výhody. Nikdy ještě nebylo přírodovědeckých poznatků užito tak nadšeně a tak přehnaně za obecnou módu a nikdy nebyly dosud přeneseny na všechna možná a nemožná pole. Je vša k jisto, že bez leptajících účinků války byla by široká veřejnost přijala

heslo relativity s mnohem menší ochotou a že, kdyby nebylo války, zůstala by Einsteinova teorie omezena na pole čistě vědeckého myšlení, pravděpodobně k velké spokojenosti jejího slavného tvůrce.

Také sexuální psychologie, spojená s neméně slavným jménem Siegmunda Freuda, měla následkem přehodnocení všech hodnot po válce veliký úspěch a stala se velkou módou. Je pravda, že již před válkou připravili jí Weininger a Alfred Adler v jistém smyslu půdu. Ale pro velkou vlnu freudismu, pro psychosu ochoty vykládat všechno lidské konání sexuálními pohnutkami, byla přece jen válka nejdůležitější hnací silou. Jestliže Einstein otřásl svatou příčinností pro blaho Evropana, přinesl Freud jiný, obecně vítaný způsob příčinných souvislostí. Prvá léta po velkých válkách byla vždy provázána jistou sexuální nezávislostí, která se vyjadřovala v uvolnění mravů, mezi jiným v úmyslné lascivisaci ženské módy, čehož příčinou bylo, že ženy pociťovaly nutnost zvýšiti svou přitažlivost pro decimované a těžkými starostmi zavalené muže, kteří zůstali doma. Velká část mužů, vracejících se z války, právě tak jako ženy, zbavila se pod psychologickým tlakem ohledů na svatost tělesného obcování a nedovedla se již držet na hranicích a ve formách sblížení a spoluzítí pohlaví. Ideologickou přípravu pro přehodnocení stávajících názorů začli před válkou již dva spisovatelé: Strindberg a Wedekind. Bolševismus přivedl téměř k úplnému pádu otřesenou posici tuhého manželského práva a politické poměry přinesly s sebou mírnější posuzování zločinů, založených na erotické základně. Došlo se skorem až k odstranění trestnosti vyhnání plodu a homosexuality. Ostrý vítr změněné společenské morálky odvál sice z našeho světa mnoho lži, které se staly konvencí skorem nedotknutelnými. Koedukace způsobila volnější a čestnější styky mezi ženskou a mužskou mládeží, a to bylo dobře. Ne tak dobře — a nyní přicházíme již do časového údobí po válce — bylo to, že tato mládež brzo a pokud možno bezohledně se vrhla na vykořisťování společného sexuálního terénu a zasypala tak sama v sobě drahocenné prameny zážitků. V této sféře začlo nepochopené Freudovo slovo „libido“ přinášet velmi sporné výsledky. To, že každé přání, každý sen, každá vůle a každé lidské konání, všechno, co člověk dělá pozitivního a všechno, co vynechává, má za sebou sexuální pozadí, bylo po válce pro mladé i staré příliš lákavou teorií, která dávala vyhlídku na utišení mnoha zakázaných pudů, při čemž byla zároveň zaručena neodpovědnost za ně. A tak byl Freud nadšeně provolán módním učencem této epochy, nejdříve v porážkou demoralisovaném Německu, o něco později ve Francii a konečně také skorem na celém světě. Jména Freud, Einstein a Spengler stala se nezaviněně hesly na praporech vedoucích k vítězství inflační světovou moudrost.

Že celá západní kultura a civilizace je na pokraji zhroutilí, slyšel každý rád, zvláště v Německu. Lidé hledali mimo sféru vlastní viny příčinu tragické situace svého národa, a tak musil přijít do módy Spengler, jehož práce představuje největší knižní úspěch filosofického díla v nové době. Každý nový den víc a více dokazuje, že

bylo hlubokým omylem učinit heslem titul Spenglerovy knihy. Evropa a její kultura se bohudíky ukazují podstatně mnohem schopnějšími odporu, než jak chtěli namluvit světu Spengleriáni. Móda Spenglerova může být dnes označena jako věc minulosti. Doufejme, že také to, co móda učinila z poznatků Einsteinových a Freudových, pomalu zmizí s povrchu zemského.

P O Z N Á M K Y

Pražský veletrh a politika.

Podzemní pražský veletrh uzavřel nedávno své brány a jeho reklamní sloupy zmizely z pražských ulic. Tyto reklamní sloupy upozorňují nás vytrvale, jak se některým našim lidem plete i do obchodních styků jakási podivná politika, jejíž smysl se marně námáháte pochopit. Tyto sloupy jsou dvojího druhu, jedny mnohojazyčné, druhé dvoj- až trojjazyčné. Na prvních bývá němčina umístěna až na jednom z posledních míst, za čtyřmi, pěti jinými cizími jazyky, na druhých vyskytuje se vůbec velmi zřídka. Nevím, kolik Rusů, Angličanů nebo Italů navštěvuje pražské veletrhy, ale jistě jsou jich dost skrovné hloučky; zato Němci tvoří čtvrtinu, ne-li třetinu všech vystavovatelů a značnou část kupců; je tedy nesprávné, odstrkuje-li se jejich řeč až za jazyky oněch řídkých hostů. Kdyby reklamní sloupy pražských veletrhů měly nápisy jen v řeči české, bylo by to obchodně nepraktické, ale s hlediska politického nedalo by se proti tomu nic namítat; takhle to není obchodně obratnější, ale čpí to politickou demonstrací, jejíž účel je mi záhadou.

Tato demonstrace jeví se tím pošetilejší tomu, kdo navštívil letošní liberecký veletrh. V Liberci totiž letos všechny nápisy na veletržních budovách i nad ulicemi v jejich blízkosti byly na prvním místě české, na druhém německé a pak teprv anglické a francouzské. Ačkoli předpokládám, že toto prvenství češtiny v někdejších sídle nejradikálnějšího německého nacionalismu nevyplývalo ani z krajanské lásky, ani z hostitelské zdvořilosti, nýbrž bylo asi podmínkou nějaké státní subvence nebo důsledkem zákonných předpisů o uličních nápisech, přece svědčilo o tom, že se liberečtí pořadatelé dovedli vžít dříve do nových politických poměrů než pražští. U nás je patrně pořád ještě dost lidí, kteří nejsou s to pochopit, že naše nynější politická poloha je jiná, než byla před převrácením, a že mnohé, co bylo tehdy psychologicky nutným projevem národní hrdosti, obavy nebo hněvu, může být dnes jen bezúčelnou demonstrací. A překvapuje, že se tato neschopnost orientační vyskytuje i u pořadatelstva našich veletrhů, které přece v jiných ohledech osvědčilo hodně hybnosti a obratnosti. Či se i v tomto případě uplatňuje politický duch pražského magistrátu?

ksg

Víte již ...?

Jedete-li kterýmkoliv dálkovým rychlíkem do drahé naší vlasti, zejména II. třídou, shledáte všude na toaletách čisté umyvadlo, mýdlo — zpravidla tekuté v překlopitelné baňce — a velký ručník nebo zásobu menších utěrek s vetkanými iniciálkami příslušné železniční společnosti. V pohraniční stanici tyto ručníky zmizí a jsou nahrazeny týměž druhem prádla patřícího železničím státu, do něhož vjíždíte. Na hranicích československých sice zmizí ručníky cizí, ale na ČSD. za ně náhrady není. Zprvu se argumentovalo, že by se ručníky při morálce našeho obecnstva příliš rychle poztrácely. Jsme jisti, že v tomto směru to není s naším cestujícím publikem zvláště ve vyšších třídách tak zlé, neboť není také důvodů, proč by čl. cestující na čl. drahách měli být nepoctivější než v jiných státech. Bylo navrhováno, aby naše železniční správa zavedla aspoň automaty, které by za 50 haléřů či jednu Kč vydaly kousek mýdla a malý ručníček; získala by tak ještě přímo nebo na nájemném od příslušné automatové

společnosti. Marně. Vzpomínáme již předválečného říšskoněmeckého úsloví, že v Podmoklech směrem k jihu začíná Orient.

To vše bylo nejednou našim tiskem připomenuto a komentováno. Málokdo však ví, že nebyti politiky a řekněme třeba nešťastné náhody, byli bychom málem již od loňska měli také v našich vlacích ručníky a k tomu snad i mýdlo. Finanční náklad této hygienicko-kulturní investice činí několik desetitisíc korun. Předchozí ministr železnic zadal tuto dodávku příslušníku své strany přes to, že úřední informace o obchodní spolehlivosti dotyčné firmy nezněly příznivě a že ministři referenti se podle toho vyslovili. Objednávka byla udělena již loni, leč dosud nebyla vyřízena. Živnostenská firma ocitla se v úpadku. Nevíme, dostala-li na zakázku nějakou zálohu či nikoli; faktem je, že se s ní příslušná úřední místa ještě tahají, hlavně však, že ručníků a mýdla ani v rychlíkových vagonch vyšších tříd, pokud se pohybují na československých tratích, nadále nemáme. Nyní tedy již víte proč. Nikdo však neví, kdy v této poměrně nepatrné, a hlavně v očích přijíždějících k nám cizinců takřka charakteristické věci nastane změna k lepšímu.

—er.

Lepené — nelepené?

Diskuse, která nezajímá politiky; diskuse, která se však den ze dne vede v tisícerých variantách. Dal bych za pravdu tabákové režii, že kuřák, kouří-li z dlouhé špičky, a jsou-li mu zavázány oči, nepozná při kouření, kouří-li cigaretu lepenou, či nelepenou. Jsem ochoten věřit s tabákovou režií, že se tu — do značné míry — jedná o předsudek, aversi kuřáků. — Ale tabáková režie není institutem, který má bojovat proti předsudkům. — Tabáková režie je podnikem, který má státu vydělávat; podnikem, který má být organizován na principu obchodním. — Malý obchodník vychovává své učedníky podle trpké zásady: zákazník má pravdu. T. j. nutno respektovat zákazníka. Možná, že se mýlí; ale nutno vyhovět. Líbí-li se zákazníkovi látka červená, nebude mu obchodník vnucovat látku bílou; případ tabákové režie je podobný, jen s tím rozdílem, že chce své zákazníky poručníkovat, že jim chce vsugerovat *svoje* názory. Dobrý obchodník prodává to, co chtějí zákazníci; jejich averse proti tomu či onomu — může býti neodůvodněná. Ale i s tím musí počítat dobrý obchodník. Továrna na cigaretové dutinky jistě by svým zákazníkům nevnucovala dutinky lepené, kdyby je nechťeli. — Tabáková režie svého monopolního postavení využívá k tomu, že ukazuje, že je jí vedlejší, co chce zákazník.

V. G.

NÁRODNÍ HOSPODÁŘ

Jan Hertl:

Otazník nad vesnicí.

Tato doba je společensky tvárná. Společnost je složitý konglomerát davu i institucí, neorganizovaného i organizovaného, primérních i druhotných zájmů, vztahů, úsilí. Člověk jest ve společnosti dnes mnohem závislejší, neboť zvyšuje svoje nároky a požadavky. Konflikty jsou ostřejší, neboť ideologie jednotlivých skupin i jednotlivých lidí jest konkrétnější. Při tom však nerozhoduje již tolik individuum jako druh. Je to přirozené, neboť tato mnohost musí býti ve všech směrech regulována, nemá-li nastati chaos. Neobejdeme se již bez společensky pevného a ideologicky přiměřeného plánu a řádu.

Vstěpujeme lidem sebevědomí a právo na zvýšené nároky, dokonce i právo na blahobyt, jak tedy jim připravíme nejlepší možný stav sociální? Jak se bude vládnout a jaké budou pro to důvody? To jsou otázky, které pře-

cházejí stále a stále z nových společenských institucí do jejich mocenských sfér.

A tu vidíme, že v dnešní době aktivity a práva uvědomělé účasti na společenském dění racionální má mnohem větší cenu než iracionální. Rozumové jest na postupu. Irracionální jest po většině pozůstatkem starých dob sociální těžkopádnosti nebo nehybnosti. Odumírající idyla starých veteránů. Rozum a jeho produkty: věda, technika a spravedlivé hodnocení společenské jest hrází, která dnes stojí mnohem pevněji než kdy jindy. Odtud vyvozujeme také onu tendenci sociální tvárnosti.

Hrůza z náporu nových sil činí reakcionáře ochotnější a ústupnější a my ostatní věříme a jsme přesvědčeni, že zahajujeme novou dobu.

Novou dobu? Vesnice nechť má právo říci k ní své slovo! Táž vesnice, která pro společnost byla a ještě jest temným, neznámým a nevyzpytatelným živlem. Vesnice, kterou jsme si představovali a představujeme jako nedotknutelný pramen vody živé. Jako klubko zašmodrchaných pudů v podání Vrbů, jako prostředí konvenční tklivosti a limonádovosti v podání Brodských, jako prasídko zbožných a pracovitých prostáček v podání Pittnerových. Jak široké pole působnosti pro fantazii nejen podobných romanopisců, ale i podobných politiků!

Ale proč křivit obraz vesnice, zaujal-li nás její osud a budoucnost na pravém místě našich srdcí?

Bylo by především neodčinitelné pro ni samu, která ze všech v dnešní společnosti nejtíže se vymaňuje z pout iracionální složky svého charakteru, kdyby měla býti opomíjena a neměla by jí býti ukázána její jediné správná cesta.

Nápor nové doby je silný a vniká i do vesnic. Každý stroj, který se stane spolupracovníkem rolníkovým, revolucionuje nejen jeho podnik, hospodářství, ale i jeho pracovní dobu, jeho účast na veřejném životě, jeho povahu. Noviny, rozhlas, družstva, městský vliv, politika, mechanisace obrátily vesnické idyly dokonale vzhůru nohama.

Není třeba brečet pro zánik negramotných sedláků, „nezkažených městským jedem“, pro zapadlé visky, pro selskou inferioritu, pro zbožný a pracovitý lid (och, chápeme lítost otrokářů!), pro svéráz a všechno, co s ním zkoštnatělo! Naopak, nechť se sejde generální rada a uvažuje, jak z iracionální dědinky povstane vesnice rozumu, jak tam zavedeme nové stroje, jak rozbijeme izolovanost zapadlých vesnic, jak to zařídíme, aby se na vesnici chtělo více žít a méně dít.

Blahobyť na vesnici? Skutečně nikdo nemůže odprobat, proklamuje-li se: blahobyť nejširším vrstvám, zvýšení životní úrovně, větší výkony v kratší době pracovní a za větší odměny. A to tedy znamená zracionalisování selského hospodářství a harmonické zladění sociálního života na vesnici.

Je to závažný úkol naší doby a proto bychom rádi navázali s této stránky na významný projev racionalistů, který nedávno vyšel pod názvem „R a c i o n a l i s a c e, vědecká organizace a otázka sociální“, v uspořádání a zpracování dra Verunáče.*)

Jaký má racionalisace význam pro zemědělství?

Jaký je to široký souhrn otázek! Racionalisace programově zahrnuje celý život, celou společnost, všechna výrobní odvětví, upravuje poměr spotřeby a výroby, přináší nová hlediska sociálně politická do kapitalistického

kého systému, dotýká se všech lidí, všech jejich zájmů, znaků a vztahů.

„Nová doba, nová organizace, nové metody!“ Toto heslo proniká dnešním životem jako světelné reklamy velkoměstskými bulváry a je stejně podmaňující.

„Technika svými vynálezy překonává vzdálenosti, redukuje čas, zintenzivňuje život, práci, zvyšuje výrobu, zvyšuje konsum, roztáčí . . .“ (dr. Verunáč, str. 161).

Pohyb, intenzivní kvantita sociálních vztahů, schopnost sociální přizpůsobivosti, nové cesty, znova opora a důvěra v lidský rozum, odvaha opouštět staré a hledat nové. Jak daleko za námi je „doba extrémního tradicionalismu, nehybnosti a stability sociální struktury, nedostatku rychlých a vědomých změn v sociálním životě vůbec“ (jak ji charakterizuje dr. Ulrich — str. 26).

Není prý dnes jiné cesty než

„soustavnými anketami a analysami určovati ztráty, symplifikací a typisací dosáhnouti normalisace, zjednodušení a účelně upravití distribuci, odborně a vědecky postupovati, specialisovati a prováděti důsledně dělbu práce“ (str. 289).

Toto jsou zásady racionalisačního úsilí. Jsou však uskutečnitelné tam, kde budou míti charakter plánovitěho postupu. Připustíme, že tento postup se hodí na průmysl, peněžnictví a obchod a namnoze se tu podle racionalisačních zásad již postupuje. Lze racionalisovat dopravnictví i veřejnou správu, tedy všude tam, kde vývoj předpokládá koncentrační tendenci. Lze podle těchto zásad reformovat průmysl, neboť překonal počáteční charakter „nové doby“, kdy „každý stroj znamenal vskutku racionalisaci“ (dr. Hejda, str. 97).

A konečně lze nejlépe uplatnití racionalisační zásady v průmyslu proto, že je kapitalisován.

Zemědělství však z těchto tří předpokladů — koncentrační tendence, mechanisace samy o sobě a kapitalisace — nesplňuje ani jeden. Není koncentrováno, naopak pozemkovou reformou decentrováno, mechanisace v malém podniku zemědělském hraje dosud nepatrnou úlohu a kapitalistické zemědělství jest jen zřídka kde (na př. cukrovarnictví, Amerika).

Co tedy znamená tato „nová doba“ pro sociální strukturu vesnice, jak bude promítnuta na citlivé desce selského profilu a kde se octne zemědělské hospodářství v jejím příboji?

Zemědělství bylo předstiženo ve vývoji průmyslovou výrobou, ustrnulo na staré hospodářské formě a tím bylo dnes zatlačeno do velmi nevýhodné situace. Styčných bodů na hospodářské hranici mezi průmyslem a zemědělstvím ovšem mnoho přibýlo a tak dnes vězí zemědělství ve společné slepé uličce s průmyslem, ač se do ní dostalo s jiné strany.

A tu neváháme proto souhlasiti s dr. Verunáčem, že zemědělství musí prodělati též proces, jaký prodělal průmysl.

Zemědělství trpí podle Strakosche „Následky technického a kulturního pokroku“, který zmenšil obilní konsum a zvýšil na druhé straně produkci. Zemědělství zkrátka nebylo na „pokrok“ připraveno. A je naprosto nesmyslné se domnívat, že hodnota zemědělské produkce se zvýší, když přebývající produkce se bude pálit a ničit bezhlavě, jak se domnívají američtí farmáři. Se zvýšenou produkcí jakožto následku technického pokroku je nutno počítat (zákon o ubývajícím výnosu půdy zatím nepadá na váhu). Je však jiná cesta: r e g u l o v a t výrobu vědeckým plánem, vyrábět to,

*) V Praze 1930, nákl. Sociálního ústavu Čs. republiky.

čeho je potřeba a kolik je toho potřeba. To jest ovšem již zemědělská racionalisace.

Proti desorganisaci organisace. Východisko ze slepé uličky předpokládá konkrétní plán. Mluveno slovy racionalistů: nová doba je tu, žádá nové lidi, nové metody, novou organisaci.

Otázku položme negativně: Jak bychom tedy regulovali bez plánu, systému, bez aplikací vědy vpád nového života techniky, dalekých obzorů, intenzivní interakce sociální na vesnici, která si doposud zachovala nejdéle svůj ráz izolované jednotky, patriarchálního ústrojenství a ztrnulosti? Co budeme tedy dělat s všemožnými vynálezy a důkladnými znalostmi přírodními, zůstanou-li obecně nevyužity? Máme vyspělou vědu zemědělskou, ale v Praze a v Brně. Jaká ironie! Proč s ní nejt na vesnice?

Těch několik požadavků, které v racionalizačním sborníku předkládá A. Dubský, působí bezprostřední samozřejmostí: scelování půdy, koncentrace práce, meliorace (účelná a plánovitá), lepší znalost půdy, reformovaná produkce živočišná, účelnější uspořádání hospodářských budov a j.

Těžko by ovšem šlo provádět zemědělskou racionalisaci bez součinnosti rolníků samotných. Je nutno je k tomu připravovat. Doba sama působí na vzrůst sociálního uvědomění zemědělských mas. Je třeba zřizovat výzkumné stanice a poradny na okrscích pokud možno nejmenších, dostati zemědělskou vědu do nejužšího doteku s prostředím a lidmi. Je třeba uzákonit všeobecně povinnou návštěvu zemědělských škol pro budoucí rolníky a zříditi zvláštní kursy pro ty, kdož budou celý život na vesnici působit (učitele, lékaře, úředníky). Je dnes nepochopitelné, musí-li švec, krejčí, řezník navštěvovati pokračovací školu, že sedlákovi, jehož zaměstnání není nejjednodušší na tomto světě (jest správné, že si na tom zakládá), stačí „zdeděná tradice“ a vesnická jednotřídka. Či má zůstat na vesnici při tom, aby chytřejší synek šel do města a hloupější zdědil rodné lány? Není třeba rozebírat neudržitelnost tohoto „přirozeného výběru“. Požadavkem nové doby jest snižovat inferioritu nízkých sociálních vrstev, zvyšovat cenu vesnického prostředí, nivelisovat život vesnic na roveň intelektuálního života městského.

Odborně školený rolník pochopí důležitost agrární reformy, která je jedinou cestou bezradného zemědělství. Škola naučí rolníka zavádět více strojů, co možná nejvíce. Stroj! Jaký to daleký obzor. Sniží pracovní dobu na minimum. Zajistě, že zemědělská práce je závislá na počasí a není odložitelná jako řemeslná, ale proto přece nebude nikdo proti náhradě ruční práce strojovou, při čemž hranice mechanisace jest určena minimální možnou pracovní dobou a maximální možností vzhledem k zvláštnímu, determinovanému rázu zemědělské produkce.

V zemědělství, zvláště v malém podniku, se plýtvá energií a pohybem. Racionalisace odstraní toto plýtvání. Sniží únavu, čímž subjektivní hodnota práce zemědělské se zvýší o tolik, oč dnes je znehodnocena na trhu práce tímto plýtváním energie a pohybů až k nadbytečné únavě.

Jaký jest dnes rozdíl mezi zemědělským podnikem kapitalistickým a živností maloroľnickou? V malém hospodářství selském jest odměna z vynaložené energie opravdu nepřiměřeně malá (jest mnoho práce, pracovní mzda by byla polovinou i více výrobního nákladu v zemědělství). Nedostatkem kapitalisace jest i zisk z malého podniku za dnešních okolností nepatrný. Odtud hospodářská inferiorita maloroľnického hospo-

dářství. Kapitalisovaný podnik zemědělský naproti tomu pracuje extenzivně a tudíž poměr mezi vynaloženou prací a výrobní cenou konečnou jest daleko příznivější.

A tak proti chvále dřiny selské jakožto dobré vlastnosti stavíme názor zcela opačný: neúčelná a nemístná dřina je špatná funkce.

Regulace výroby podle předpokladů spotřeby je druhou částí racionalizačního plánu. Zkoumaly by se výrobní možnosti a ohrozili-li jeden produkt rovnováhu mezi spotřebou a výrobou, lze včasným zásahnutím ztrátu vyvážit jinou orientací. Takto řízené zemědělství může býti konečně regulováno ve všesvětovém měřítku mezinárodními konvencemi a na mezinárodních konferencích.

Jest naprosto samozřejmým předpokladem, že nejbližší doba převede evropské zemědělství od intenzivního k extenzivnímu charakteru výroby při intenzivním využití energie, práce a výrobních prostředků. To jest cesta, kterou připravuje racionalisace.

Největší obtíž však zůstává nakonec. Kdo se odváží tohoto úsilí a kdo dá zemědělství potřebný kapitál?

Co se odvahy týká, rádi bychom vyslovili přání, aby ji měl sám suverénní stát. Měl by na to míti i peníze, ačli bychom se nezastavili u názoru p. Dubského, který navrhuje pro racionalisaci zemědělství spolupráci kapitálu průmyslového. Průmysl — o tom není pochyby — by uvítal racionalisovanou pružnou výrobu zemědělskou, avšak narazil by zcela jistě na odpor politického hnutí agrárního, neboť kapitalisace zemědělství se strany soukromého kapitálu by byla koncem agrárního hnutí (příklad Ameriky jest znám).

Spočívala by tedy celá racionalisace zemědělství na laskavosti a přízni celé společnosti, která jest představená státem.

Tuto nejtěžší otázku bude řešiti kritická doba sama. Tlak způsobený novou dobou vědy a techniky působí v linii časové následnosti. Zemědělství nezbyvá opravdu nic jiného, než dáti se cestou, kterou šel průmysl. Ze strojů v zemědělství žádný strach! Je jich stále málo a stále jsou málo praktické! Strach z ruských „továren na obilí“ a „zemědělských měst“ se ozval již několikrát u nás. Nač ještě čekáme?

A konečně jde tu o něco víc. Jde tu o celou vesnici, o prastaré hnízdo lidí, které má zůstat tím společenským zřídlem síly, lidské důvěry a budoucnosti, ale které musí býti rovno všem, aby plnilo svůj sociální úkol.

Vytvořit tam radostný život, aby lidé nejpřímějšího doteku s přírodou nezrazovali svoje poslání a neutíkali z končin neradostné a kormutlivé méněcennosti.

Budiž příkazem doby: vesnice není národopisné museum, ale nejvhodnějším prostředím spolupráce člověka a strojů. Jak to tedy pochopíme?

LITERATURA A UMĚNÍ

J. Dvořák:

Krise Slovenského Národního divadla.

O křídlené slovo „krise“, tak oblíbené lidmi, kteří se bojí doznati svou vlastní neschopnost či nemožnost, jak bílý pták krouží nad Slovenským Národním divadlem v Bratislavě a lidé udiveně se ptají: jak

je to možné? Ano, lidé udiveně se ptají. Nikomu se totiž nechce věřit, že divadlo už nyní je v krizi. Už od odchodu ředitele Jiříkovského, který jako Družstvu Slov. Nár. divadla i Oskaru Nedbalovi nepohodlný, byl z Bratislavy ne zrovna pěkným způsobem vyštván, ačkoliv za jediný rok, co spravoval divadlo samostatně, dopracoval se výsledků opravdu vzácných a na př. v činohře nikdy předtím nedocílených, mnozí a mnozí povážlivě vrtěli hlavou, neboť vedení divadla nebylo světeno zrovna rukám nejschopnějším. Činohru dostal Janko Borodáč, herec i režisér bez jakýchkoliv zkušeností a zvláštních schopností, jehož jediným doporučením byl slovenský původ a oblíbenost u tehdy všemocné strany ľudové, v jejímž orgánu „Slováku“ až příliš se exponoval, a opera, přes všechny chvály, které Karla Nedbala z Olomouce předcházely, také neslibovala, že se po stránce umělecké a hlavně reprodukční pozdvihne. Jejím vrchním režisérem, vlastně jediným profi-režisérem zůstal i nadále Bohuš Vilím, jehož ztrnulost režiséřská už i studentům byla nápadná, a šéf opery, Karel Nedbal, byl příliš vázán přáními Oskara Nedbala, svého zaměstnavatele, podnikatele divadla a také strýce. Neměl volných rukou, neboť bylo třeba nejen pěstovati běžný repertoár, v němž velmi čestné místo bylo vyhrazeno operetám a baletům Oskara Nedbala, ale i zaplavovati scénu stálými premiérami, stloukanými za okolností ne právě nejpriznivějších, neboť budova, v níž Slovenské Národní divadlo je umístěno, vyhovuje všemu možnému, jen ne podmínkám, které dnešek na divadlo tak velké klade.

Proto není divu, že od prvopočátku se krize čekala. Takřka na prstech se dalo vypočítati, že s programem, který divadlo na začátku sezony 1929/1930 uveřejnilo, se dá v nejlepším případě vydržeti do vánoc a potom že se celé divadlo zhroutí. Neboť nebylo tu nejen jednotnosti ve vedení, ale vedení vůbec. Nebylo schopných režisérů, kteří by měli dost zkušeností i iniciativy, aby hry jimi uvedené nebyly pouhou kopií scén pražských nebo dokonce kočujících, odkud vlastně většinou k SND. přicházeli, a potom ensemble byl příliš různorodý jak co do inteligence, tak kvality, že jen opravdu tvůrčí a umělecká osobnost by ho byla mohla stmeliti v jednu kompaktní a tvůrčí masu. Toho však nebylo. Přes to na př. činohra se pustila do Lomova „Sv. Václava“, který, díky Bezdičkově houževnatosti, přece jen dobře dopadl, do Ibsenovy „Heddy Gablerové“, která zas, díky Borodáčově režiséřské neschopnosti, dokonale propadla a byla jedním z nejtravnějších představení, a konečně i do obehnané Shakespearovy „Komédie plné omylů“, která sice nedopadla zle, ale režiséřským činem naprosto nebyla, protože byla hrána „dle starých a oblíbených metod“. Kromě toho divadlo se rozběhlo na „Sanina“, ve zpracování Begovičově, aby ho herecky nezvládlo, na Mrštíkovu „Maryšu“ a Jevrejnofovu jednoaktovku „V kulíšich duše“, aby z nich, zase díky Bezdičkově, vytěžilo, co za daných okolností bylo možno vytěžit, ale více už nic nového a hodnotného na scénu přivedeno nebylo. Kasovní kusy opanovaly repertoár a darmo kritika upozorňovala, že takto se divadlo dostane k smutným koncům. Vedení činohry, stejně jako vedení divadla, dobře miněné rady přehlíželo, neřkuli že jimi dokonce opovrhovalo, neboť se domnívalo, že výtky jsou jen z osobní zaujatosti, a tak není divu, že konečně se divadlo oklikou dostalo tam, kam spělo: do krize. Obecenstvo, ohrávené a znechucené jak hodnotou her, tak provedením, začalo se divadlu vyhýbat, pokladna divadla zela prázdnotou a aby neštěstí bylo

dovršeno, Družstvo S.N.D. uzavřelo se správou Živnostenského domu, kde vybudováno bylo primitivní jeviště, smlouvu ohledně pořádání divadelních představení v tomto domě. Představení měla pořádati činohra a opereta S. N. D., ale příjem neměl připadnouti divadlu zcela, nýbrž jen zčásti. 40% hrubého příjmu připadlo Živnodomu, 30% Družstvu a zbytek, také 30%, Slovenskému Nár. divadlu. Kritika tenkrát upozorňovala, že se nepodaří zaplniti obě divadla, ale správa nedbala. Prý je třeba i činohře, dosud jen jednou týdně na scénu připouštěné, dopřáti náležitého uplatnění a konečně i obecenstvu, které nemiluje her hodnotných (na scéně S.N.D. bohužel ani pohostinsky se nedostavších), prý je třeba učiniti ústupek a tak ho přitáhnouti. Plány tyto, což bylo pochopitelné, zklamaly na celé čáře. Nebylo-li předtím místa na zkoušení, nebylo nyní ani času ani místa a překotná studování, ano i shánění repertoáru, aby divadlo nestálo, poměry jen zhoršily. Činohra, předtím ještě jakž takž se držící, nyní rapidně šla dolů a nakonec podlehla rozkladu. Režisér opravdu tvůrčí byl zatlačen do pozadí a pole ovládli lidé příšší od podružných divadel, kteří sice měli určitou rutinu, bohužel ne pochopeň pro poslání a úkoly národního divadla slovenského a první scény. Současně s činohrou upadla, možno-li tohoto slova užití, i opereta, svým baletem beztak postrach budící, a poslední ránu dodal zájezd do Prahy v době, kdy město je liduprázdne a občanstvo má zájem o vše možné, jen ne o divadlo.

Je evidentní, že všechny tyto otřesy pocítila v první řadě pokladna. Začalo se citelně nedostávat peněz. Dokud ještě subvence nebyly vyčerpány, tu bylo správě divadla hej. Vyzdvihlo se u ministerstva školství zbývajících 600.000 Kč, u země slovenské také ještě něco bylo, Družstvo přispělo, město přispělo, dopadlo to tedy jakž takž. Hůře však bylo po zájezdu. V pokladně nic a přece bylo třeba hercům vyplatiti prázdnotinové gáže a trochu uvažovati o budoucnosti. To prvé se stalo, ale druhé ponecháno Pánubohu. Oskar Nedbal se ze zájezdu do Bratislavy už nevrátil, ano nevrátil se ani na začátku nové sezony, která už od počátku nesla typické znaky nervozity: bezradnosti, překotnosti a sebechválu.

Přes to však vedení, třeba ředitel nebyl k nalezení, jak noviny psaly, nezahálelo. Sezona začala a s ní se proklubávaly, ovšem opatrně, i zprávy o zlé finanční situaci divadla. Vyšlo najevo, že není peněz na výplatu gází, ačkoliv i soubor byl rozšířen, subvence že jsou vybrány až do konce roku a protože i příjem u pokladny byl zase malý, začalo se volati po zvýšení dosavadních subvencí, z nichž jen podpora ministerstva školství činí 1,200.000 Kč, t. j. 2/3 provozních nákladů, a to poukazováním na podporu, kterou ministerstvo školství uděluje Národnímu divadlu v Praze. Žádalo se zvýšení uměrné této subvence, dosavadní byla označována jen za almužnu, atd. Při tom se však nepřiznalo, že touto neutěšenou situací není nikdo jiný vinen, jak správa divadla, neboť jen na pražský zájezd bylo nutno doplatiti 600.000 Kč. Bilance vlastní sezony také příznivější nebyla. Jak „Lidové Noviny“ oznámily, jen příjem činohry se proti předešlé snížil o 240.000 Kč a také příjem opery byl o hodně nižší. Celkový deficit pak činí asi 1,200.000 Kč, tedy tolik, kolik ministerstvo školství ročně divadlu na subvenci dává.

Začalo se tedy konečně volati i po sanaci. Vedení divadla místo aby doznalo chybu a vyvodilo z toho důsledky jedině možné, t. j. demisi všech, kdo jakkoliv na těchto akcích byli zúčastněni jako činitelé vedoucí, či iniciativní, nejenom že se nepostaralo, aby v nové sezoně

těch nejtěživějších závazků, jako na př. účinkování v Živnodomě, či neschopných jednotlivců ať už na místech vedoucích, či podřízených se zbavilo, nýbrž v dosavadní funkci všechny ještě potvrdilo a přibralo členy nové. Bůhví, s čím se počítalo. Přece u nás poměry ještě tak daleko nedospěly, aby vše, co nese vignetu slovenskou, se bez jakýchkoliv záruk, revisí či objasnění opravdu seriosních podporovalo a nelze ani připustiti, aby poměry tak daleko dospěly. Je nepochybně, že Slovenské Národní divadlo, existuje-li již a bylo-li vyvoláno v život, musí býti zachováno a podporováno, neboť je jedním ze životních zájmů Slovenska. Má-li kulturní život býti opravdu intenzivním a intenzivně se rozvíjí, je nutné, aby i se strany divadla přicházel impuls a současně aby bylo umožněno Slovensku i na poli dramatického umění se náležitě uplatnit. Nesmí se však tak stát za každou cenu a slepě. Situace Slovenského Národního divadla je jistě vážná. Ale není vážná až nyní. Už dříve šlo divadlo z krize do krize, rozdíl byl však v tom, že se vždy podařilo ji zažehnat nebo utlumit. Dnes však propukla v celé své intenzitě a všechny prostředky utlumit ji se ukázaly býti bezmocnými. Krize však netkví jen ve vedení. Krize tkví v tom, že Slovenské Národní divadlo je vlastně problém. Je národní a přece ještě dnes nemá dost vlastního kmenového repertoaru, je slovenské a přece nemůže se obejít bez účinné, a to jak mravní, tak finanční podpory Čechů. Je divadlem a přece skutečného divadelního umění je v něm, zvláště v poslední době, tak málo. A konečně: je samostatným tělesem a přece jeho vedení nemá ani trochu moci. Slovenské Národní divadlo je totiž spravováno, a to jak administrativně, tak i po stránce umělecké, Družstvem Slovenského Národního divadla. Ono je majitelem divadelní koncese a ne ředitel-podnikatel, ono rozhoduje o repertoaru, ono přijímá a vypovídá členy, ono rozhoduje, kdo bude ředitelem, šéfem činohry, opery, vrchním či spodním režisérem atd. atd., a to vše za pouhých 100.000 Kč, které divadlu jako subvencí ročně poskytuje. Vidíme tedy, že tu je vlastně něco nejasného, čili že bude třeba právě zde hledati nejen mnohou příčinu nezdaru, nýbrž i vinu. Je otázka, z jakého titulu plyne moc Družstva. Provoz divadla činí ročně něco přes dva miliony Kč. Družstvo na jeho úhradu poskytuje ani ne 10%, zatím co ministerstvo školství dává více jak polovinu, t. j. 1,200.000 Kč a přece má méně práv než Družstvo samo. Je pravda, že ministerstvo schvaluje důležitější ujednání Družstva. Neslyšeli jsme však, že by mu bylo předloženo k schválení, smí-li býti bři Čapků „Loupežník“, Kolárův „Jan Žižka“ nebo Langrova „Periferie“ vzaty z repertoaru, protože některému pánu z Družstva právě nekonvenují či nezdají se býti hodnotnými. Také jsme neslyšeli, že by ministerstvu bylo předloženo k schválení, může-li býti X. či Y. pověřen vedením činohry či opery, ani že by bylo bývalo ministerstvo požádáno o posudek, zda ten či onen, jež Družstvo by rádo vidělo někde na špici, je dostatečně pro tu kterou funkci kvalifikován. Zdá se tedy, že funkce ministerstva je tu spíš trpná. A to je na škodu. Slovenské divadelní umění je mladé a poměry u divadla hodně nevykvašené. Hodnotné české věci, či věci dobře a to z originálu přímo do slovenštiny přeložené se odmítají, zatím co se uvádějí na scénu naivní pokusy dramatické, jsou-li slovensky psané nebo bezcenné hry špatné a ještě k tomu oklikou přes maďarštinu či češtinu přeložené, učinil-li tak šéf činohry sám nebo některý z jeho žáků a dramatické škole, kde vyučuje. Na druhé straně zase mnozí nadaní slovenští herci (jako na př. J. Kello) jsou přehlíženi a není jim dopřáno uplatnit se tak, jak si zasluhují,

neboť by mohli slávou převýšiti svého šéfa či některého z českých herců stejného oboru. Nebo po celé roky se neobsazuje místo dramaturga a tuto funkci, ovšem i honorář z jejího vykonávání plynoucí, zastává šéf činohry, beztak už dost jak v divadle, tak na dramatické škole zaměstnaný, a když se konečně najde vhodná osoba — ovšem bez tlaku novin to nešlo — v krátké době se zase vyšve. Atd. To jsou ty zvláštní slovenské poměry a to vše je umožněno jen tím, že všichni jsou pány a přece nikdo není pánem. Ředitel se vymlouvá na ministerstvo a na Družstvo, Družstvo hrozí řediteli, šéfové ať už činohry či opery, musí vyhovovati jak ředitelství, tak Družstvu a výsledkem je věčný neklid, věčné znepokojování a věčná nejistota.

Za těchto podmínek je tedy přirozené, že divadlo jde z krize do krize a že se nemůže dostat k pozitivní a opravdu umělecké práci. A nedostane se, dokud nebude udělán radikální řez, který nejen vymezí kompetenci všech, nýbrž i mnohé, kteří divadlu a rozvoji divadelního umění jsou jen na překážku, vyloučí. Tím, kdo tak může a má plné právo učiniti, není nikdo jiný než ministerstvo školství. Ono nesmí jen zvyšovati subvencí. Nechalo-li by vše při starém, házelo by ji Molochovi. Jeho povinnost je mnohem větší: musí Slovenské Národní divadlo co nejdříve uvést na cestu novou a lepší. Deset let se tápalo, deset let se handrkovalo a k ničemu to nevedlo. Nic se neudělalo, protože nikdo neměl dobrou vůli nebo chuť k práci. Deset let se dávaly subvence a deset let se jen revidovaly účty. Budiž tedy tato činnost zlikvidována a divadlo zreorganizováno tak, jak toho žádá umění a doba, ne lidé krátkozrací a vratcí. V čelo divadla ať přijde odborník na slovo vzatý a také za vše plně zodpovědný. Jen tak bude lze trvale zažehnat krizi a utišiti hlad po subvencích.

PSYCHOLOGIE

Dr. A. Hartl:

O pražskou nervovou kliniku.

Každý den ráno najdete na Karlově skupinu lidí. Čekají na nádvoří, až se otevře ambulance v prvním patře staré budovy. Ambulance nervové kliniky, která se bohužel může chlubit tím, že je jediná v celé republice. Proto sem přijíždějí lidé z daleka, s důvěrou v tento ústav, kde najdou konečně pomoc.

Zvláštní je osud těchto pacientů, stejně jako osud kliniky.

Především o pacientech: nervově nemocní jsou na tom u nás ze všech pacientů nejhůř. Nejsou tu pro ně ústavy, nejsou podmínky pro jejich ošetření a léčení. Mezi nemocnými je nervově postižených vysoké procento, ale nepočítá se s nimi.

Kdo je nervově nemocen, dostane se do té paradoxní situace, že nemá kam jít. Do nemocnice takové pacienty neberou, charakter choroby a organizace léčebných ústavů připouští odmítnutí podobného pacienta. Ani do blázinců nelze jít a to si také každý rozmyslí. Zbývají jediné ústavy, které nemají s nervovými nemocnými nic společného: chorobince.

Tento stav, nedůstojný našeho století a našich dnů, trvá dále, přes vytrvalou propagaci a neúnavné zásahy několika našich neurologických pracovníků. Prof. dr.

Haškovec, který za vybudování nervové kliniky bojuje již od samého počátku své docentury, může plným právem žalovat na byrokracii, která se staví v cestu uskutečnění díla všeobecně potřebného.

*

Oblékám bílý plášť a zasedám vedle asistenta dra Dosužkova, který toho dne vyšetřuje na ambulanci. V lékařském plášti nebudu tak nápadný pacientům a budu moci volněji pozorovat.

Vstupuje sehnutý muž, zastavuje se před stolkem v pokorné vzdálenosti a čeká na otázky vyšetřujícího lékaře. Sedmapadesátiletý dělník S., zámečnick z Českomoravské továrny. Stěžuje si na těžké myšlenky, které ho neustále stíhají, a na sebevražedné úmysly.

Po něm uvádí ošetřovatelka mladého studenta. Patří do kategorie, z níž se rekrutuje hlavní klientela nervové kliniky: vysokoškoláci. Po nich přijdou na řadu dělníci a úředníci. Tři stavy s nervy v nepořádku.

Nový příchozí je právník. Dívá se nesměle zpod obočí a odpovídá na otázky, skláněje občas hlavu. Není tu po prvé, přišel referovat o průběhu své nemoci a ptát se, co má dělat dál. Při vyšetřování subjektivních pocitů vyjadřuje stav, který stojí za doslovné zaznamenání pro zvláštní představy pacienta:

„Nervy, pane doktore, jsou už lepší, ale nemají ještě tu elasticnost jako dříve. Mám dojem, že pracují jenom ty hlavní nervy, ty menší nepracují, zdá se mi, že jsou zapadlé.“

Asistent se usmívá nad touto terminologií a pokračuje v otázkách. Vychází najevo, že je student před druhou státnicí, že následkem hrozných představ musil vůbec nechat práce; teprve v poslední době, co chodí na kliniku, se stav lepší, takže může pracovat 5 hodin denně, „ta hlava je už koncentrovanější“. Jako charakteristikon své nemoci právník uvádí strach, že nepřejde přes ulici, že nedojde k naroží.

Na jeho případě je nejlépe vidět ráz takové choroby. Nikde nic, žádná nápadná příčina, všechno zdánlivě v pořádku, ale nervy vypovídají službu. Tam, kde rodiče nedbají na „takové hlouposti“, může mít student peklo, může se mu vyčítat lenost, flákačství. Tam, kde není porozumění pro léčení, se choroba rychle zhoršuje. Má-li takový člověk peníze, vyhledá snadno pomoc odborníka, ať už jde k soukromému lékaři, nebo do sanatoria. Když nemá nic (někdy ani na dráhu do Prahy na kliniku), nezbyvá mu nic jiného, než jediná klinika, která není vypravena ani zdaleka podle potřeby, jak ještě uslyšíme.

U lidí pracujících intelektuálně je nervová choroba zlem nejhorším. Zkuste studovat za takových podmínek!

Lékař se snaží přesvědčit právníka, že mnoho zmůže také autosugesce a že by se neměl tolik své slabosti podávat. Student to do určité míry připouští, ale krčí rameny: v rozhodující chvíli ztratí nad sebou vládu a zoufalství má volné pole. Zkoušel už všechno, co by mohlo pomoci. Z odborné literatury, již asistent cituje, zná všechno, přečetl to pozorně do poslední písmenky. Nu, snad se to přece jen zlepší . . .

Muž podávající legitimaci č. 803 je starý známý, chodí sem již dlouho, se svým silně ohnutým krkem a doufá mnohem víc, než lékaři.

Po něm přichází šedivá paní, choť sadového zřizence N., Němka, neumějící slovo česky. Musí být zavolán její muž, Čech, který vykládá, co ženě chybí. Mívá záchvaty, „chorobila“ už před tím, říká, je pořád tak „pomračená“ a nemůže se po záchvatu dlouho vzpamatovat.

Stříbrné kladívko asistenta pracuje, několik otázek ještě, a původní předpoklad se potvrzuje: epilepsie.

Portiéra se zavřela za stařenkou a nově tváře se objevují, ruce podávají legitimace, oči se upírají do jednoho bodu nebo těkají po lékařích a zapisovateli, dru A p e t a u r o v i, který jako by zpečetoval jejich osud, když píše nálezy na popisné lístky. Asistent se ptá, pacienti otvírají ústa, aby vyprávěli svůj příběh.

Vyslechněme jich ještě několik, abychom si dovedli konkrétně představit návštěvníky nervové kliniky, která vlastně teprve musí být zařízena.

Je to jiného dne a vyšetřuje tentokrát docent dr. Š e b e k.

Asi na šestém místě je pacient se studenýma, cianotickýmá rukama. „Mívám myšlenky, že si musím něco udělat, že mi t o hrozí.“

Zatížený člověk, sestra zemřela na tuberkulosu, matka má padoucnici. Padl do ruky nesvědomitému lékaři, který ho léčil na chorobu, kterou neměl. Hlavním účelem této léčby bylo patrně 6 injekcí, které mu lékař účtoval 1000 Kč. Víc než 150 Kč týdně musil dávat za jednu injekci. Když byl finančně vyčerpan a nervy se nelepšily, začal hledat pomoc po nemocnicích, ale nikde ho nepřijali. Tak se dostal až sem na nervovou kliniku, kde se přišlo na to, jak „odborně“ byl pacient ošetřován lékařem.

Takových případů se najde na klinice řada.

„Mám strach, že kam se hnu, tam poletím. Mívám záchvaty, jsem malátný, ale vědomí neztrácím nikdy. Koupil jsem si schválně dříví, abych tužil ruku,“ vypráví jiný, takto z Příbramě. Skloněný k levé straně, „obličej ztrnulý, maskovitý, tremon jazyka“, jak byste mohli číst potom v nálezu, usmívá se v důvěře, že se mu podařilo štípáním dříví nemoc oslabit.

Jiný: soustružník kovů, ruce přestaly sloužit, obrna třeslavá.

„Mám nemocenskou pokladnu, chtěli mě dát do Jinců, ale voni mě tam s takovou chorobou nechťej. Byl sem pokousanej psem, ne zteklým, ale vod tý doby je to horší.“ Spor s majitelem psa se stále táhne, nervové příznaky zhoršeny.

Přijdou pacienti s nějakým neurasthenickým příznakem a stěžují si, že je to následek úrazu, žádají finanční náhradu, dovolenou, úlevu a podobně. Je úkolem nervové kliniky přesvědčit se, jde-li skutečně o následek úrazu nebo následek syfilidy. Syfilis totiž může po úrazu vypuknout v podobě neurasthenických příznaků, úraz je tu jen vyvolávací moment, agent provocateur.

*

Je zřejmo, jak důležitou roli tu má nervová klinika jako jediný odborný ústav svého druhu v republice, ústav, na nějž s rostoucí racionalisací a zrychlováním tempa budou v budoucnu jistě kladeny stále větší požadavky.

Je řada pacientů, kteří musí být podrobeni pozorování, než lze vyřknout diagnosu. Kde však mají být takoví pacienti pozorováni, když tu není jediná místnost k tomu zařízena, k d y ž t u n e n í a n i j e d n a p o s t e l, kde by pacient mohl ležet? Není ani možno, aby tu nemocný zůstal aspoň několik hodin po injekci!

Ambulance na Karlově, která nese hrdý název nervové kliniky, je jádrem, základnou příští nervové kliniky, která si bude moci dát tento název právem a která podle toho bude také vybavena. Bude nutno, aby tu také byla taková pozorovací stanice, ústav patřící svým charakterem mezi všeobecnou nemocnici a kliniku.

Potom nebude třeba, aby lidé nemocní nervově musili hned do blázinců, jako jistý medik, který při obyčejném rozrušení myslí byl dán do ústavu choromyslných. Po správné diagnóze byl sice propuštěn, ale odium blázince mu zůstalo a podle výroku svých kolegů je jako budoucí lékař nemožný.

Nervové kliniky je u nás nezbytně třeba jako kliniky pro nervové choroby, pro neurosy (hysterie, neurasthenie atd.), tedy pro nemoci, jimž se všechny ústavy vyhýbají. (V úvahu přichází hlavně klinika interní a chirurgická.)

Zatím se povolovaný úřad, t. j. ministerstvo školství, vyznamenalo jen líkností a nepochopením této záležitosti, místo aby se přičinilo o její zdar, k čemuž bylo třeba opravdu minimální námahy. Vlastní iniciativy a organizace se totiž ujali jiní, stačilo jen podat včas pomocnou ruku, rozhybat se, kývnout, podepsat.

*

Abych byl co nejlépe informován o tomto bodě, zašel jsem přímo k vedoucímu odborníkovi a šéfovi nervové kliniky, prof. dru L. Haškovi.

Cestu, již prof. Haškovec podstoupil pro zřízení nervové kliniky, je možno zcela bez přehánění nazvat cestou křížovou. Původně mu byl zaručen materiál v ústavu choromyslných zemřelým ředitelem drem Čumpelem. Tento materiál však nestačil. Po neúspěchu ve snaze začít při interní klinice (prof. Maixner) a u prof. Thomayera, který se u nás první s úspěchem zabýval nervovými chorobami, rozhodl se prof. Haškovec zřídit vlastní bezplatné ambulatorium pro chudé. Vedle účelu pomoci a léčit tu hrál úlohu i druhý, vědecký účel: získání ochotnějšího materiálu pro demonstrace. Toto ambulatorium však nebylo povoleno. Stejně ztroskotal plán ambulance pro nervové choroby při chirurgické klinice. Příčiny těchto obtíží mají příliš spletitý a osobní ráz, než abych se o nich zmiňoval. Z toho důvodu se spokojuji fakty. Teprve v nemocnici Milosrdných bratří dostal se prof. Haškovec k bohatějšímu neurologickému materiálu. V malé světničce přeplněné inventářem a preparáty pracoval tu deset let a přednášel při petrolejové lampě v místnosti, kam doléhal hluk z nemocnice a modlitby mnichů. I roku 1913, když prof. H. obdržel učební příkaz z neurologie, zůstala jeho žádost za ambulanci na poliklinice nevyslyšena. Teprve po dvaceti letech docentury došel splnění svého dávného přání, moci ordinovat zdarma chudým, získat materiál ke studiu i demonstracím a mít místnosti pro studenty: ambulanci v laryngologickém ústavě. Z jeho těsných místností přešlo ambulatorium za přispění Spolku pro zřízení sanatoria nervových chorob do Kaulichova domu.

Od převratu, kdy v přípise děkanství lékařské fakulty po prvé formuloval požadavek nervové kliniky, až do dnešního dne neustává prof. Haškovec slovem, písmem i tiskem volat po uskutečnění této moderní samozřejmosti, jež je nejlépe precisována v závěru jeho prvního podání z 12. XII. 1928:

„Nezkráceně vytknutému programu (který předcházel) lze učinit zadost však k materiálu ležícím, a proto navrhuji, aby byly ambulatoriu přiděleny pokoje pro ležící nemocné, čemu ... v nějakém státním objektu ... snadno možno vyhověti. Tak možno bez zvláštního obtížení státního budgetu vybudovat oddělení nebo kliniku neurologickou, k jejímuž vybavení je nížeapsaný ochoten věnovati též kmespletní odbornou neurologickou knihovnu, jakou by dnes bylo možno poříditi jen s větším nákladem.“

Nížeapsaný ... žádá:

1. pravidelnou roční dotaci 1000 Kč,
2. ustanovení sluhy,
3. doplnění inventáře pantostatem a dvěma mikroskopy,
4. samostatné místnosti pro ambulatorium o 4 pokojích a
5. rozšíření ambulatoria o místnosti pro ležící nemocné, nejméně o 20 postelích, za zřízení oddělení nebo kliniky pro choroby nervové ve všeobecné nemocnici nebo v jiném státním objektu.“

Můžeme od historického roku 1918 klidně přejít až do dnešní doby. Místnosti sice jsou, také sluha a doufejme i dotace 1000 Kč ročně, ale jinak se nezměnilo nic, osud kliniky je stále nejistý a dokonce i ambulatorium, umístěné nyní na Karlově, v budově bývalého chorobince, nemá zcela zaručený provoz.

V květnu 1929 bylo ambulatorium dokonce pro prodej budovy zavřeno, na kteroužto eventualitu prof. Haškovec marně již dlouho předtím upozorňoval ministerstvo školství, jemuž klinika podléhá.

Když jsem byl uveden k prof. Haškovi, diktoval právě jeden ze svých nesčetných přípisů ve věci nervového ambulatoria a kliniky. Nesl jednacím číslem 170 a zněl:

„Činím dotaz na pana děkana, jaké určité odpovědi se mu dostalo z ministerstva školství a národní osvěty ve věci nejnaléhavějších a neodkladných požadavků lékařské fakulty.“

V květnu minulého roku (1929) odstěhováním nemocných z chorobince na Karlově byla dočasně sistována klinika chorob nervových. Do dnešního dne všechna má podání, žádosti a urgencye o nápravu zůstala nevyřízena.

Upozorňuji na ujmu, jakou tím vědecká a učitelská činnost fakultního ústavu utrpěla a trpí. Prohlašuji: nebude-li do započetí zimního semestru 1930/31 aspoň částečně činnost kliniky zahájena obložením pokojů nemocnými a nebude-li upravena posluchárna, nebudu moci klinické přednášky konat...“

Je cosi shnilého ve státě, kde je třeba dovolávat se takových všeobecně uznaných samozřejmostí.

„Potřebujeme naléhavě léčebné humánní ústavy,“ řekl mi prof. Haškovec na rozloučenou. „V prvé řadě pro choroby nervové. Máme některé dobře zařízené ústavy pro choromyslné, ústavy chirurgické a interní. Neurasthenik nemůže býti ošetřován vedle umírajícího, není to možno prostě s terapeutického a humánního stanoviska. Chroniky nemáme vůbec kam dát. V rodině nemohou být ošetřováni, nezná se ostatně rozdíl mezi duševní normou a duševní chorobou. Žijeme ve dvacátém století a vypadá to u nás jako ve středověku. Máme kolem sebe epileptiky, hysteriky, lidi s obsedantními stavy, lidi s biologicky zapříčiněnými perversitami, je třeba je pozorovat, léčit, ať na klinice, nebo v sanatoriu. Jsme demokratičtí jako občané, v medicíně jsme však kapitalisty. Sociálně se s nemocnými cítí dosud málo.“

Spousta nezaměstnaných vyčerpala své podpory, chodí jich sem denně tolik do ambulance, slyším jejich spravedlivé stesky. Léčením možno zachránit pro národ spoustu životů, energie, síly. Nutno také v ohledu zaměstnavatelském pracovat, objektivně, vědecky roze-

znat simulanta od skutočne nemocného a nemocnému pomoci.

Je tu pro nás jako lékaře dvoji povinnosť: chrániť slabého bez pomoci a za druhé chrániť verejné podporné fondy.

Lékař, který má 80 případů v ambulanci, se nemůže ovšem věnovat jednotlivým případům tak, jak by zasluhovaly. Brzká náprava poměrů je v zájmu vyléčitelnosti nemocných, často rozhoduje krátká doba — a potom je pozdě.

Musím se zmínit o tom, že kategorie úřednická nemá v léčebném ohledu ani to, co má dělnictvo.

Znovu zdůrazňuji, že je především nutno opatřit chroniky, kteří si zasluhují milosrdenství. Obce nemohou všechno, stát a země má také povinnosti. Praha má stát v čele všech ostatních.

Vedle potřeby léčit a uchovat národu pracovní jednotky je tu úkol dát dobré zdání úrazovce, nemocenské pokladně, zaměstnavateli a zaměstnanci.

Nervový ústav v celé republice nemáme. Všechno se teď plaší za tuberkulosou, ale ta se neléčí v sanatoriu. Máme budovu, máme místnosti, je třeba je jen obložit, to znamená koupit od Lüftnera 50 až 100 lůžek, nic víc. Jenom že ministerstvo školství je lajdák, prosím vás, napište to tak, lajdák...“

ŽIVOT A INSTITUCE

Karel Knap:

Trestní soudnictví nad mládeží ve Francii.

I. Všeobecný ráz vývoje trestního soudnictví nad mládeží.

V době, kdy se přistupuje u nás k úpravě soudnictví nad mládeží, je jistě vhodné — pro spravedlivé posouzení naší osnovy — seznámit se s úpravou obdobných problémů v cizích zákonodárstvích. Soudnictví nad mládeží v tom stavu, v jakém se s ním dnes setkáváme, není ovšem revolučním výtvozem poslední doby, je jen součástí celkového vývoje právního systému a jeho základ bychom musili hledat hodně daleko v právních dějinách. Přes to za rozhodný mezník v tomto dříve téměř nezatelném vývoji můžeme považovat začátek století XIX.

Mohli bychom téměř říci, že vývoj soudnictví nad mládeží kráčí souběžně s vývojem demokratických idejí. Tento paralelismus není ničím nepochopitelným. Trestní vědy vesměs prodělaly během minulého století veliký převrat, který dnes ještě naprosto není ukončen. Převrat ten je jen částečný — či snad lépe řečeno důsledkem velkého duševního přerodu lidstva, jehož prvním výrazem byla velká francouzská revoluce. A. Toulemon ve své knize „L'Evolution des institutions pénales“ (Paris, Sirey 1928) výstižně vyjadřuje kontrast mezi světem aristokraticko-autokratickým a demokratickým na poli trestní spravedlnosti. Již sama raison d'être politické soustavy aristokraticko-autokratické určovala její trestně-právní politiku. Vláda, která se opírá o úzký kruh vyvolených, jejichž vůli pouze se řídí běh světa, nemá ovšem přílišnou starost o široké vrstvy — o lid, kterého používá jen tam, kde jí může sloužit. Jakmile někdo z nich se vzepře zbudovanému řádu — je zneškodněn. Z toho samovolně vyplývají též základní rysy trestního systému v takové společnosti. Tresty brutální, utilitární, vylučující a odstrašující, v nichž se projevuje jediný princip ochrany společnosti (reprezentované ovšem jen oním víceméně úzkým kruhem vyvolených) bez jakékoliv starosti o napravení vinníka.

Naproti tomu duch demokracie žádá jiné trestní filosofie. Demokracie má za úkol povolati k sociálnímu životu co největší počet lidí, z nichž každý má svůj sociální úkol, stejně důležitý jako všechny ostatní k dosažení společného sociálního cíle. Z toho důvodu je povinností vlády v demokracii nevzdávati se těch, kdož spolupracují na díle společnosti a — klesnou-li — nepozbyti naděje na jejich napravení, výchovu a zachování společnosti a sociální práci.

Tak nabývá v trestní politice zpeřevňováním demokratických zásad půdy princip napravení zločinců — ochrany společnosti (jejímiž členy se stává veškerý lid) ne již vyloučením neb vyhazením vinníka, ale jeho napravením, znovuzískáním pro dílo společnosti. Aby byla možná výchova, je ovšem nutno studovati zločince, naučit se chápat jeho činnost. S rozvojem přírodních věd vzniká theorie determinismu a čini se pokusy použiti jí k vysvětlení činnosti zločincovy. Vzniká boj mezi determinismem a indeterminismem, který otrásl základy trestních věd právě tak, jako všech ostatních věd sociálních. Vynutil-li si determinismus v trestních vědách značné ústupky, nenabyl tam přece, přes nadlidské úsilí svých přívrženců, vedoucího místa.

A přece alespoň v jednom úseku trestní politiky byl determinismus zločinné činnosti uznán téměř bez výhrady. Je to v oboru trestního soudnictví nad mládeží. Je pochopitelné, že dítě, dospívající člověk budí více soucitu než dospělý. Daleko spíše jsme všichni nakloněni viděti v malém provinilci nevinnou oběť své vlastní konstituce (dědičnosti) nebo prostředí. Na druhé straně nenaráží na odpor také mínění, že dítě, jehož duše je dosud pružná, ohebná, lze mnohem snadněji vychovati než člověka dospělého. Řádnou péčí o zločinnost mládeže staví se vlastně hráze zločinnosti dospělých. Všechny tyto příčiny působily k tomu, že se nové názory počaly nejprve uplatňovati v této části trestní spravedlnosti a že se trestní soudnictví nad mládeží stalo experimentálním polem — průkopníkem a ukazovatelem nových směrů v trestní politice.

Trestní soudnictví nad mládeží nebylo dříve oddělováno od trestního soudnictví vůbec — řídilo se týmiž pravidly trestního zákona a řádu — bylo vykonáváno týmiž soudy. Teprve během minulého století nastává postupná diferenciacie a začíná se vytvářeti nový systém. Vzniká neodvisle na různých místech současně — umožňován rychlým rozvojem nových myšlenek v politice, filosofii i vědě. Jestliže první, skutečně zvláštní trestní soudy pro mládež vznikly ve Spojených státech severoamerických — byly v dané době jen nevyšší stížnějším ztělesněním myšlenkového proudu, který zachvátil celý svět. Chceme-li však sledovati organický vývoj celého systému, musíme se obrátiti k studiu klasické země práva — Francie. Skutečně systém vytvořený, respektive uznaný jejím zákonodárstvím, je nejen svérázným, osobitým výtvozem francouzského ducha, ale poskytuje též všechny vlastnosti systému vyrovnaného, harmonického zladěného, tvořícího zdravou rovnováhu mezi iniciativou soukromou a státní, budujícího rozsáhlou soustavu ochrany mládeže, aniž by při tom ohrožoval jejich práva jako individuální.

II. Trestní soudnictví nad mládeží ve Francii před vydáním zákonů z r. 1906 a 1912.

Základ francouzského trestního systému spočívá na trestním zákoníku z r. 1810 a trestním řádu z r. 1808. Přes to, že obě tyto zákonodárné práce vyjadřují po prvé v zákonech mnohé myšlenky revoluce, pokrok na poli soudnictví nad mládeží jimi uskutečněný je poměrně malý. Zásadně zůstávají pro nezletilce v platnosti obecné normy trestního zákoníka i trestního řádu (t. j. i kompetence obecných soudů). Celý tento systém, obsažený v článcích 66 a 67 trestního zákoníka a 340 trestního řádu, je dosti chudý. Trestní zletilost je stanovena na 16 let. Zvláštnost řízení nad provinilci, mladšími 16 let, spočívá v tom, že soud má (mimo všeobecnou otázku viny) odpověděti též na otázku, zda nezletilec jednal na základě či bez rozpoznávací schopnosti („avec ou sans discernement“). Discernement = schopnost, rozlišiti dobro od zla. Bylo-li na tuto otázku odpověděno záporně (t. j. měl-li soud za to, že nezletilec při své činnosti neměl schopnost rozlišiti dobro od zla, t. j. protisociální povahu svého činu),

je obviněný zproštěn jako trestně nezodpovědný a vrácen moci svých rodičů neb poručníků. Má-li však soud za to, že rodiče, resp. poručníci nejsou s to dostáti svým povinnostem, učiní rozhodnutí o jiném výchovném opatření, které dle ustanovení článku 66 trest. zák. může záležeti ve svěřeni dítěte jiné osobě soukromé, dobročinné instituci, nebo v dodání do zvláštního ústavu trestní správy (maison de correction), kde bude vychováno až do doby dosažení věku občanské zletilosti. Bylo-li odpověděno kladně na otázku rozpoznávací schopnosti, nastupuje trest, který je však automaticky snížen (obyčejně na polovinu), neboť tito provinilci používají polehčující omluvy trestní nezletilosti (excuse de minorité).

Tato ustanovení, třebaže znamenají již určitý pokrok tím, že ponechávají účinnost trestů pouze pro ty nezletilce, jež soud po svém volném uvážení uznal za intelektuálně dostatečně zralé, jsou ovšem jinak velmi nedostatečná. Jejich mezery objevují se nejdříve s hlediska trestního řízení. Zejména bylo záhy poukazováno na zla, jež působí možnosti znovuzařazení zločinné mládeže do společnosti hlučnosti a veřejnosti porotního řízení, kde se rozhodoval osud těch, kdož byli obviněni ze zločinu. Zákon z 25. června r. 1824 ve snaze odstraniti tento stav, odňal zločiny trestních nezletilců kompetenci poroty a vznesl je zároveň s přečiny na tribunály „de police correctionnelle“ (soudy, kompetentní pro přečiny). Tím byli mladí provinilci uchráněni alespoň před senační hlučností porot, ale ohlas, který i nyní působilo vždy jejich objevení před soudem, byl stále ještě značnou újmou pro jejich lepší budoucnost. Horší důsledek ještě měla promiskuita, neboť mladí provinilci nebyli oddělováni od dospělých, namnoze zcela zkažených individuí — byli souzeni nejen týmiž soudci jako dospělí, ale i společně s nimi.

Určitá stagnace zákonodárné činnosti, jež nastala po roce 1824, poskytla ničím nebrzděnou možnost k rozvoji různých soukromých dobročinných spolků a institucí k záchraně zločinné mládeže. Zde je třeba zdůrazniti, že veřejné mínění a soukromá iniciativa je ve Francii vůbec velmi mocným činitelem, jehož činnost bývá často zákonem pouze utvrzována. Z četných spolků za těchto poměrů vzniklých zvláště význačnou roli hrála „La Société du patronage pour les jeunes détenus“ (Společnost pro ochranu mladých vězňů). Největší vada systému byla spatřována v nedostatku speciálních ústavů pro nezletilce, neboť „maisons de correction“, jež zákonník z r. 1810 pro ně určil, se mnohdy nelišily od obyčejných věznic. Proto dochází k vydání zákona z 5. srpna r. 1850 „o výchově a ochraně mladých vězňů (la loi sur l'éducation et le patronage des jeunes détenus), který ustanovuje hlavně o výchově, již se má mladým provinilcům dostáti (Článek I.: „Nezletilci obojího pohlaví... obdrží... výchovu mravní, náboženskou a odbornou“ [vyučení určitému zaměstnání] a o ústavech, v nichž mají být chováni, při čemž apeluje na sokromou iniciativu tím, že ustanovuje, že polepšovací ústavy (colonies pénitentiaires), jež tvoří za tímto účelem, jsou ústavy veřejné nebo soukromé. Této možnosti bylo soukromými institucemi plně použito, neboť v roce 1873 vidíme 44 soukromé ústavy, zatím co existuje pouze 5 veřejných. Soukromé ústavy podrobil dekret z r. 1869 zvláštnímu doзору. Bohužel, koncem XIX. století určitá zárlivost trestní správy vytvořila politiku stálého zvětšování počtu ústavů veřejných a zmenšování soukromých.

Ale zákon z r. 1850 má důležitost i po jiné stránce. Zavádí totiž pro nezletilce, odsouzené jako jednající s rozpoznávací schopností, instituci anticipovaného propuštění na svobodu (la mise en liberté anticipée), jež je prototypem o 35 let pozdější obecné instituce podmíněného propuštění (zavedeno ve Francii r. 1885). Tím je dána možnost propustiti mladého provinilce, jenž se chová řádně, ihned na svobodu.

Druhá polovina devatenáctého století je dobou úsilí po zdokonalení dosavadního systému. Sem je možno počítati řadu zákonů čistě lidských na ochranu dětí opuštěných nebo týraných rodiči, zvláště zákon z 24. července o zbavení moci otcovské (la loi sur la déchéance de la puissance paternelle). Ale také soukromá iniciativa různých spolků, jichž počet se v této době rychle rozmnožuje ve formě různých Ochranných společností (Sociétés de patronage) nebo

Komitéů pro ochranu dětí, pohnaných před soud (Comités de défense des enfants traduits en justice), neustává v práci a formuluje své požadavky, mezi nimi hlavně: specialisaci trestních věcí mládeže, zvýšení věku trestní zletilosti na 18 let a opuštění systému krátkodobých trestů na svobodě. Tyto požadavky byly splněny zákonem z r. 1906, který zvýšil věk trestní zletilosti na 18 let a zákonem z 22. července r. 1912, jenž provedl novou úpravu trestního soudnictví nad mládeží.

DOBAAALIDÉ

František Sobotka:

Působení Masarykova učení na můj život.

III.

Druhý vzácný člověk, se kterým jsem přišel do styku při svém příchodu k církvi evangelické, byl farář Dušek v Kolíně. Protože by mi nebyli dovolili nikde pořádati přednášky tak nebezpečné tenkrát za Rakouska, pořádal jsem je pod jeho ochranou v kostele kolínském, který býval nabit lidem. Dušek ochotně a s láskou mne podporoval; dělal na mne dojem proroka volajícího k svému národu a dávajícího mu výstrahu. Zde v Kolíně jsem se zase osobně sešel s našim panem prezidentem Masarykem, který tu mluvil v zahradě Zámecké restaurace o „Karlu Havlíčkovi“. Po přednášce jsem s ním šel a rozmloval a ptal se po jeho zdraví — byl tenkrát churav, měl na noze vřed a naříkal si, že mu bolest překáží v chůzi. Pamatuji se, jak jsem ho prosil o knihy a jak on upřímně, otcovsky mi vykládal. Na přednášce nebylo mnoho lidí. Později jsem mu psal, líčil své poměry a potřeby — knihy. A on zase odpověděl, to bylo z Vídně z parlamentu — i jeho „Havlíček“ vydaný u Laichtů — přišel, po kterém jsem tolik toužil, ale nemohl si ho honem koupiti. Tenkrát již jsem měl ženu a děti — a když jsem viděl ženu udřenou a drobné děti, bylo mi jich hluboce líto, že groš vydělaný jím odnímám na knihy, ale bez knih jsem také nemohl žíti. Proto jsem pracoval celé neděle svátky a různým způsobem sháněl, jen aby mzda celá zůstala ženě a dětem. Prozřetelnost mne sílila, všechno jsem poctivě zaplatil, knihovna stála jako obr, docházela ke mně inteligence, studentsvo.

Potom za řadu let přišla světová válka... To jsou tedy různé zlomky z mého života, zpřeházené a úryvkovité. Jsou podány dělníkem, který bez profesorů a škol dává nahlédnouti do své duše, co se v ní odehrávalo; a prosím, aby byly shovívavě přijaty. Veliké cti se mi dostalo v mém bydlišti v Starém Kolíně, po převratě, když jsem přišel domů z vojny: před sta osob čítajícím shromážděním jsem mluvil jako slavnostní řečník. Mluvil jsem půldruhé hodiny na thema: „Vývoj českých dějin pod žezlem Habsburským od Bílé Hory až po dnešní den.“ Zde jsem poctivě kvitoval to, čemu jsem se naučil od Masaryka. A když jsem konečně vyzval shromáždění na náměstí k slavné přísaze — „že slibujeme slavně našemu otci Masarykovi, že chceme hájit svoji republiku až do těch hrdel a statků,“ pozdvihl dav ruce k slibu, pozdvihl prapory — a zaplakal. Tutéž přednášku jsem opakoval i v památných Žlebech, před ohromným shro-

mážděním na „Kopci“, kam si mne vyžádali a kde jsem se sešel se starými známými už hodně prošeďivými.

Tak jsem se i já brzo dočkal ve svém životě, že síla ducha zvítězila nade vším, co bylo zpuchřelé; a zde v kruhu bývalých známých jsem děkoval nebesům, že jsem poznal učení Masarykovo a dal se jím vésti — a hle — stal se zázrak — učení stalo se ještě v našem životě skutečností, došlo platnosti! Podtrhuji a sčítám dohromady svůj život, život chudého člověka a sílu ducha presidenta našeho Masaryka, kterou působil na mne, aniž o tom věděl. Stal jsem se jeho žákem v jistém slova smyslu.

* * *

Nebude u nás nikdy dost opakována a nikdy dost na mysl uváděná věta o slavném vzkříšení českého národa pomocí české knihy. Česká kniha, zářivý klenot naší bytosti národní, čeká za dveřmi jako host, občas klepá na dveře našeho nitra, aby nám připomenula naše úkoly, jichž v budoucnosti bude život a bytí národa od nás — nynějších — požadovati. Ještě dnes platí plně slova Zapova: „Skutkové předků — buďtež výstrahou i pobídkou jich potomkům!“ Carlyle vyznal, že „nic člověka nepovznese k výši tak trvalé, jako síla dobrých knih a vůně jejich nesmrtelných ctností“. To byl důvod, proč jsem se postavil ke knize v poměr intimní a přátelský, věnoval se jí s nadšením a přijmul ji jako nutnou, drahou, cennou složku duševního zdraví, své vlastní rovnováhy, jako upřímnou přítelkyni, učitelku a družku života svého. Kniha mi byla průvodkyní, na ni jsem se spolehl ve svých rozmanitých situacích životních — a proto pracuji celou vervou své bytosti pro lid, aby i jemu se stala pramenem síly a poučení. Tak se stalo, že dobrovolně trávím život k veřejnému prospěchu lidu, sám jsa chudý a jen ruce své k výdělku mající, a Bůh je mi svědkem — je to mé nejvěrejší potěšení. Nemám život pokojný; naopak namáhavý a vzrušený, ale pokorně přijímám a konám příkazy té nejvyšší filosofie životní — „člověk nebyl zrozen pro radost, která se přičí duši ušlechtilé, nýbrž pro práci, která dělá čest“. Ale je to těžký úkol, živiti a dát vzdělávati šest dítek, a ve svých svízelných poměrech budovati a udržovati knihovnu vědecko-studiijní — otevírati přístup každému, kdo touží po studiu. Mohu přísahat, že jsem za všechna ta léta neužil ani hodiny klidného odpočinku. Prosím proto českou veřejnost, jak vůbec může prosit člověk člověka, o uznání, ne své osoby — nýbrž proto, aby výsledek této mé práce, knihovna a sbírky mohly poskytovat i dále lidu sílu, krásu a tak počestnost životní; jen tomu jsem obětoval život plný námahy a útechou mi je, když vidím, že moje práce prospívá, bohudík, čím dále, tím více. Od nejtělejšího mládí shromažďuji knihy a jak vzrůstala knihovna, i duch se třibil a rozhled se rozšiřoval, až jsem se všemi těžkostmi propracoval tak daleko, že jsem ze skrovných prostředků vybudoval knihovnu, dnes čítající přes pět tisíc knih, obsahujících historii, filosofii, přírodovědu, zeměpis a cestopisy, potom krásné písemnictví. Jako doplněk knihovny sestavil jsem sbírku mineralogickou, čítající tři tisíce exemplářů, pak globy a mapy. Každý měsíc konám dvakrát přednášky, kolem knihovny studiijní jsem seskupil inteligenci i ušlechtilý obecný lid, toužící po vědění, ke kterému má bez rozdílu každé hodiny přístup zdarma. Položil jsem tak základy k „Lidové Akademii“ ve Starém Kolíně — kde chudý, ušlechtilý člověk může po práci v neděli úplně zdarma se vzdělávati. Věřen jsa učení a příkazu svého učitele Masaryka, provádím skutkem

a prakticky tak zvanou drobnou práci mezi lidem, nehledíc k rozvrstvení různých stran a názorů. Z toho důvodu provádím také ochranu starých lidí, lidí bezmocných a lidí ocitnuvších se na šikmé ploše. Kolikrát po denním shonu za chlebem, musím psáti žádosti lidem, prositi o ochranu ano i všestranně raditi. Na radu lidí, jimž jsem se svěřil, obracím se k české veřejnosti o podporu a ušlechtilou pomoc. Nechci jen a jen zdarma něčeho žádati — chci poctivě zase ve splátkách vraceti zapůjčený groš; ale dovolávám se dobrotivé pomoci mecenáše, který by jakousi půjčkou, ovšem úředně zajištěnou, poskytl tak dobrodiní, že bych účty své za knihy zaplatil a bezúročně opět ve splátkách obnos jemu vracel. Máme zajisté v našem národě lidi uznalé, mocné — kteří by mohli s dobrou vůlí podati pomocnou ruku!

Zároveň prosím, jak jsem schopen, naší inteligenci na místech nejvyšších a vedoucích, potom university v Praze, Brně a Bratislavě, Museum, Akademie, a Osvětové Sbory, naše spisovatele, profesory, doktory atd. o darování duplikátů knih. Jsem si vědom, že leckde leží nezužitkované haldy knih. Stavím před oči české inteligenci knihovnu, kde jsou shromážděna díla vzácná — dnes rozebraná — a čím dále mizející. Zde jsou k dispozici, neboť jakmile zhasnu, pozůstávají cele onu práci národu, nechť naloží se vším jak uzná za dobré. Nežebrať pro sebe — ale žebrať pro větší uvědomení národa, pro vědu tedy. A žádám zároveň, že může naše inteligence si vše kontrolovati, neboť nezccizím nic — jen prosím lidi vznešené, šlechtice ducha — abych byl tak pomocí jich schopen udržeti svůj práci a nebyl nucen poměry těžkými prodati tak pracně sestavenou instituci vzdělávací. Zároveň dávám k vědomí české veřejnosti, že jsem před lety — kdy byla kniha levnější a jiné poměry, shromáždil přísně vědeckou knihovnu, kterou jsem přenechal bratrské Slovači — a že ta nyní zdobí universitu v Bratislavě — a že se mi za ní dostalo pochvalného uznání. Nynější druhá knihovna a sbírky jsou věnovány Lidové Akademii, kterou řídím a která jest neprodejná. Mám vznešené dva dobrodince, zde tímto článkem jim vzdávám upřímné díky a prosím Prozřetelnost za vše dobré pro ně. Článek tento píše na dobré svědomí a v naději s prosbou k naší inteligenci, jsa jen dělník — s výdělkem 700 Kč měsíčního hrubého příjmu. Již celá řada učitelů a mladé inteligence byla mnou podporována knihami při svých studiích — korespondence, kterou chovám, to dosvědčuje; a ještě dnes po desítkách let tito lidé vydávají o mně plné svědectví. Konečně sluší se uznati takovou vědecko-studiijní knihovnu na venkově proto, že učitel, duchovní a časem zejména v době prázdnin profesor na venku žijící — ovšem hlavně studentstvo po vesnicích rozptýlené, jakož i každý myšlenky chtivý člověk nemůže jezdit do Prahy pro studie knih: a mám za to, že když může každý takový inteligent dosíci knih vědeckých doma — že tedy i takto je vysoce důležitá bibliotéka náležitě vedená a udržovaná. Protože jsem uznal za dobré, otevřel jsem jak knihovnu, tak sbírky, globy a mapy — celé veřejnosti. Ježto jsem prostý, bezvýznamný člověk, a síly mi nedostačují k této mé akci, podávám tyto řádky tak, jak vyrostly chudě na úhoru, naší veřejnosti v té naději, že nevyzní naprázdno moje poctivá prosba. Konečně věřím v Prozřetelnost, která posílá pomoc z neznámých dálek, právě když opustí člověka pomoc lidská.

Jean Charles Worth:

Jak děláme módu.

Kdybych byl moralistou, dospěl bych jako na příklad Le Bruyère k závěru, že věčně se měnící móda v ženském oděvu má nejen vliv na způsob našeho života, ale i na naše zdraví a na naši morálku. Kdybych byl filosofem, pustil bych se pravděpodobně do studia „sociologického založení“ módy anebo její psychologie. Ale to není také již nic nového. A konečně, proč bych se vlastně pouštěl do takového labyrintu, v němž bych jistě zabloudil; a i kdybych jím šťastně prošel, co bych tím získal? Chci zde mluvit o módě jako zasloučenec, či lépe jako technik; tento výraz je dnes totiž neobyčejně oblíben. Chci zde prostě sdělit, co vím, co jsem viděl, a budu nesmírně rád, když se mi podaří říci jak moralistům, tak sociologům a hlavně obyčejným smrtelníkům, kteří se plně zajímají o moderní život, něco zcela nového, co by je plně zajímalo. Chci tak učiniti již proto, že vím zcela dobře, že velká část publika vidí ve vedoucích velkých závodů krejčovských a módních jakýsi moderní druh kouzelníků, znalých zvláštní magie.

Pokusím se, abych dokázal, že naše úloha je povětšinou mnohem menší a skromnější; že jsme většinou jen hlubší interpreti všeobecných směrů, tajemných přání a okamžitých potřeb, nálad, požadavků a že naše fantazie, která je naší hlavní zbraní, naši nezbytností čerpá svoji látku jen ze skutečnosti a také jen se skutečností pracuje.

*

My blázni. Známé přísloví praví: „Blázni vynalézají módu, již se pak rozumní lidé řídí.“ Jsme-li opravdu takovými bláznovými, pak se ale podstatně nijak nelišíme od dobrých občanů, pomýšlejících na budoucnost. Jako starostlivý přednosta domácností kupuje již v červenci zásoby uhlí, aby byl pojištěn na zimu a již v únoru začíná s hledáním letního bytu pro rodinu, tak my připravujeme dvakrát ročně zvláštní kolekci modelů, která musí být plně připravena, jakmile se první z kruhu našeho zákaznictva po ni táže. Pořádáme již v srpnu za úplného letního žáru první přehlídky našich zimních kolekcí pro cizince a v únoru pak kolekce lehkých věcí letních. Během posledních let jsme ještě zavedli jakési mezidobí přehlídky, spojující obě hlavní sezony, v nichž sice neodhalujeme plně charakter nastávající zimní anebo letní módy, ale naznačujeme přece jen lehce linii a tóny barev, které móda nastávající sezony přinese.

Dva nebo tři měsíce před jednotlivými hlavními přehlídkami nám předloží továrny svoje nejnovější vzory hedvábí, vlněných látek, krajků, výšivek a podobně, které mají sloužit jako materiál pro modely k nastávající sezóně. Již při této volbě ukáže se mysterium našeho úspěchu; přes to, že při tomto výběru se uplatňuje vkus mnoha a mnoha lidí, ukáže se nakonec, že po delším váhání, výběru, přes rozdílnost charakteru, oblíb a zvyků jsme všichni vedeni jednotným přáním (to je doslova pravdivé) a že posléze volíme všichni tytéž druhy látek, tytéž barvy a podobně. Anebo téměř tytéž. Úspěch měkkého anebo zase naopak silného a praktického hedvábí, vítězství perlového vyšívaní anebo oblíbení korálových límců nejsou dílem továrníků, vyrábějících tyto věci a nám je prostě předkládajících k použití. Tento zjev je mnohem komplikovanější, a já se zde pokusím osvětlit vám jej co nejsrozumitelněji. Jakmile byla rozhodnuta první volba, odebereme se do speciální místnosti anebo do nějaké vhodné pracovny k užší volbě, při níž se začne již uplatňovat speciální vkus příslušného módního domu. Kreslíči a vedoucí závodu jsou nám při této užší volbě vydatně nápomocni; hlavně v detailní volbě látek.

Ještě před několika lety bylo jednoduché a jako pověra zakořeněné rozdělení látek na zimní a letní. Dnes se ale, jak se zdá, roční počasí změnilo a lidé s nimi rovněž. Léto je velmi často chladné a deštivé, zima pak třeba zase zcela mírná. Zdá se, že dnes nehraje móda žádnou úlohu při honičkách za sluncem anebo za sněhem. Najdeme na příklad na Montblancu stejné množství turistů v zimě jako v létě. A tak je tomu i v Egyptě, stejně jako na Rivieře a pod. Tím padla i hranice mezi zimními a letními látkami. Samet je snad jediná látka, která je, abych tak řekl, v červenci přísně zakázána; a přece k pro-

cházkám u moře v noci, k sezení v kasině anebo k večerním vycházkám v horských lázních se hodí sametový plášť nejdělejší.

Jakmile je o látkách definitivně rozhodnuto, započne práce s vlastními modely. Jedni se drží starých vzorů, kombinují je a přizpůsobují moderním požadavkům, jiní se nechají zase vésti jenom svojí fantazií. Jiní chtějí zase na příklad přijít v každé sezóně za každou cenu s novými sensacemi, zatím co zase jiní se drží téměř tvrdohlavě předchozí své módy jako tradice, uzpůsobující ji jen poněkud v rámci svého stylu a své linie, nesouce tradiční pečeti jejich původu. Jakmile jsou hlavní linie naskizzovány, uzavrou se vedoucí jednotlivých oddělení s vybranými látkami do svých pracoven. Zde z plátna vykonstrují naskizzované vzory, obléknou do nich manekýnky. Tak vznikají první návrhy modelů. Naše práce je v tomto případě velmi podobná práci sochařově, který nejprve myslí na celkové provedení, vedoucí myšlenku a teprve pak přikročuje k detailnímu propracování. Idea musí zde bojovat, jako vlastně všude, s materií, látkou, která se jí snaží ovlivnit, a nutno přiznat, že se jí to namnoze podaří. Mnohé načrtnuté základní vzory selžou úplně při provedení, ať již v plátně anebo hedvábí, jiné se nám sice líbí, ale jenom tak dva nebo tři dny. Pak unaví oko; nezbyvá tedy dělnicím nic jiného, než začít znovu, od začátku, až je posléze vysněný model hotov.

Stane se mnohdy, že jeho provedení i jeho idea nenajdou u publika takové ocenění a zalíbení jako u nás. Tu se ukáže, že jsme přišli s návrhem nevhodně a pravidelně předčasně. Model se schová a jde namnoze na dračku v příští sezóně.

*

Kde je móda domovem. Tázal jsem se sám sebe několikrát, jakým vlivům vlastně podléháme, když vymýšlíme ty různé přeměny a novinky linie barev a celého charakteru onoho známého zjevu, který se jmenuje „móda“. Především je každému zřejma jedna věc. Zatím co pánská móda je tvořena v Anglii, dámská móda vzniká v Paříži; o tom nemůže být nejmenšího sporu. Neexistuje žádný tak šovinistický patriotismus jako v tomto případě. Ženy Američanů, přísahajících co nejfanatičtěji na Monroevu doktrínu, stejně jako ženy vznešených anglických lordů a velké dámy jiných zemí, hrdých na svoji národní soběstačnost, všechny upírají vždy na začátku sezony své zraky zvědavě k Paříži, aby vyzvěděly první přicházející módu. My sami bychom nezmohli bez atmosféry Paříže nic. Samozřejmě, že se ohlížíme i po modelech v Londýně, Madridu, Cannes a jinde; módu však tvoříme jediné a výhradně v Paříži, přes to, že většina materiálů, látek je k nám dovážena.

Odkud tedy pochází vlastně tato nadvláda Paříže v ženské módě? Pravděpodobně je důsledkem — aniž bych se tím chtěl míchat historikům do řemesla — primátu francouzského společenského a duševního života od sedmáctého století. Mocí této kultury byly zraky všech zahraničních kruhů, všech dvorů, všech salonů přitahovány k Paříži, jejíž mrav a móda všude kopírovány. Všechny nejdokonalejší zahraniční výrobky, italské damašky a samety, benátské výšivky a podobné přicházely do Paříže, aby zde byly dovednou rukou zpracovány a přizpůsobeny za oděv ženy.

K těmto všeobecným motivům přikročily v minulém století ještě další motivy speciální. Dříve šily šaty „modistky“, které si dříve opatřily nějaké vzory a nákresy, napodobující toalety známých „inódedam“ a hereček.

Dámy velkého světa stejně jako měšťanské ženy kupovaly své látky v příslušných závodech a donesly je pak ke krejčové, která z nich zhotovila vybraný anebo vymyšlený oblek. Proto v tehdejších šatech nebylo mnoho rozdílu. Jedině v druhu látek, jejich barvě, zdobení a podobně. Chybělo svůdné defilé manekýnek, živých modelů, předvádějících koupěchtivému publiku nové modely a získávajících pro ně klientelu.

Tuto věc zavedl teprve Charles Frédéric Worth, můj dědeček. Jako syn zchudlého anglického advokáta byl poslán zcela mlád do Francie, když byl před tím zaměstnán po delší čas v jednom londýnském domě. V Paříži byl přijat do velkého obchodu, prodávajícího dámským krejčovským různě látky a potřeby. Kupující si usedla do křesla a prodavačka jí ukazovala různé druhy látek, přehazující si je přes rameno a spouštějíc dolů jako oblek. Můj dědeček přišel na

myšlienku zařidiť si módní dům, ale kupovať priamo od výrobců; prípadne dávať si zhotovovať jednotlivé látky podľa vlastného návrhu. Svoju myšlienku uskutočnil spolu s jedným spoločníkom. Tak vznikol v Rue de la Paix prvý módní dům, ktorý ešte dnes obývame. Dik protekci cisárovnyn prospíval tento dům hneď od začiatku veľmi dobre. Teprve pozdėji začala konkurencia po jeho vzoru zavádzati ďalší obchodní domy.

*

Hľedejme príčiny. Které tajemné vlivy a síly pôsobi, že sa dvakrát ročne mení línie ženského oděvu? Nutno si zde všimnouti hlavně několika menších příčin, které jsou namnoze směrodatné. Osobní vkus významné dámy ze společnosti anebo veliké herečky může velmi lehce ovlivnití naše tvoření módy, může vytvořití nový vkus, novou módu. Nutno ovšem podotknouti ihned, že tyto případy jsou řídké. Pravidelně sledujeme a držíme se všeobecných požadavků a zálib. Také sympatie k tomu anebo onomu národu dovedou na čas ovlivnití naše módní tvoření. Jednou je to vliv orientální, turecký, jindy zase ruský a podobně. Ale i jiné vlivy přicházejí zde k uplatnění. Na příklad vliv umění: malířství, vnitřních dekorací, namnoze i architektury. Nové směry v malířství, sklon k stylisovaným formám, odklon od vši šablonovitosti, zastaralosti a předsudků po stránce kombinací barev a podobné věci působily nesporně velmi vlivně na fantasiu tvůrce módy, hlavně měl-li pro jejich tendence vlastní, osobní vnitřní zájem. I sama architektura a vnitřní dekorace bytí (jejichž originelní vývoj patří nesporně k velmi zajímavým poválečným uměleckým hnutím) jsou velmi důležitým činitelem při tvoření módy, poněvadž činí prostě prostředí, v němž se žena pohybuje. A její šat musí zapadat do tohoto prostředí. Vkus je stále rafinovanější a vybiravější. Žádá absolutní harmonii mezi životní dekorací a kostymem.

Sociální poměry a směry hrají rovněž ve vývoji módy důležitou úlohu; to neplatí jen o dnešní době. Obnovení uměleckých směrů a uctívání umění, které nastalo na konci osmnáctého století, začalo ihned ovlivňovati dámskou módu. Kult římské historie a jejich poměrů vedlo k stvoření módy, tak zvané empírové, která se snažila co nejvíce přijíti na chuť císařství. Restaurace si oblíbila staré modely toalet, které v zmodernisované úpravě vzkřísila k novému životu.

V dřívějších dobách nutily války ženy, aby zastávaly muže v celé řadě jejich zaměstnání. Odtud vznikl pravděpodobně krátký, jednoduchý kabát, pohodlný k nošení. A tato jednou zavedená móda byla v moderní době ještě více upevněna novým, rostoucím směrem — láskou ke sportu. Ženy a dívky, pěstující tělesnou kulturu, zamítají starý kult korsetů, který musil tvořiti umělé línie těla, a zaměňují jej za kult dokonalé línie přirozené. Přirozené že pak volí takový šat, který tuto líniu přivede k uplatnění. Život se za posledních let silně reorganizoval. Rušné a bolestné doby války upadly již téměř v zapomnění. Dnes prožíváme renesanci sociálního i obchodního života.

Dnes každý muž i každá žena poměrně více vydávají na různé potřeby. Žhavá touha po blahobytu a přepychu volá stále hlasitěji po ukolení.

Ženský oblek se musil přizpůsobiti tomuto směru. Nejprve se snažil udržeti nadvládu krátký šat. Brzy musil alespoň částečně kapitulovati a doznati prodloužení, které zanedlouho zvítězilo, téměř na celé čáře, přestože nebylo právě nejrozumnější. Rozum se však přece jen nevzdal úplně svého práva. Kratší oblek se udržel jednak jako oděv městský, vycházkový a jednak jako sportovní. V poslední době je stále více patrná tendence vytvořiti pro jednotlivá denní zaměstnání různé oděvy, lišící se línií, tendencí, barvou a podobně. V dřívější době vyžadovala jenom jízda na koni speciální, odlišný oděv. Dnes je téměř nezbytností speciální oblek k ranní vycházce, k čaji, k přesnídávce, ke sportu, k večeri a podobně. Mimo to i v těchto jednotlivých oděvcích existují ještě speciální požadavky, speciální estetické směry.

Jediný zákon, který, jak se zdá, působí stálou změnu vkusu, je zákon reakce. Naše oko se brzy nasytí i pohledu na sebebežčí a sebe-příjemnější věc a hledá proto pravidelně její kontrast, změnu, až si najde jiný ideál, jímž se na kratší anebo delší čas těší a spokojuje.

Dr. Franko:

Na ruinách ruské emigracie.

IV.

Vasil Věrozvěst.

Vasil byl jeden z prvních „střelců“ vůbec, tehdy, když většina ruských a ukrajinských emigrantů závisela na péči „Komitétu“, o němž jsem se již zmínil.

Původem byl Ukrajinec, zapsaný na technice. Pro zřejmý neúspěch ve studiu však byl z péče komitétu vyloučen a zbaven podpory. Vasil nezoufal. Vyučil se šoférství, což však nezůstalo jediným jeho povoláním. Brzo objevil možnost působit na slovanské srdce a zapracoval se v krátké době do techniky „obšťelů“. Jestliže byl „Svatý“ studentem, který stojí před závěrečnými zkouškami, jestliže se Kola Těchotinec představoval jako bývalý carský důstojník a vystupoval-li profesor S. jako francouzský gentleman, říkal o sobě Vasil, že je ruský šlechtic.

Jednoho dne je ohlášena návštěva ruského emigranta a bývalého šlechtice u starosty pražského Sokola. Starosta emigranta přijímá a dovídá se během hovoru, že jeho host musí do Paříže za nevyhnutelnou záležitostí, peněz bohužel není. . .

Starosta pražského Sokola vyslechl prosbu, pokýval hlavou, tobolku vytáhl a dal. Tolik, aby stačilo na jízdenku do Paříže i na útratu, nikterak skrovnou. Všimli jsme si již taktiky „střelců“ jít na společenské a spolkové reprezentanty a byli jsme vždycky svědky úspěchu této taktiky.

Když se Vasil šlechticky odporoučel sokolskému hodnostáři, vyšel na ulici, blažen výsledkem. A jak tak byl v ráži, zašel do Červeného kříže. Aby neunavoval zbytečně svou fantasií, opakoval tam beze změny svůj příběh, jímž získal před chvílí sokolského starostu. Potřebuje nutně peníze na cestu do Paříže.

Bylo to v oněch zlatých dobách, kdy Čsl. Červený kříž ještě takové prosby poslouchal a dokonce jim vyhovoval. Také tady Vasil dobře pochopil, třebaš nedostal na ruku hotové peníze. Obezřetný Červený kříž mu totiž dal přímo lístek do Paříže.

Co je lehčího, než prodat takový lístek tomu, kdo ho skutečně potřebuje? Hned druhého dne našel Vasil u pokladní Wilsonova nádraží ochotného kupce, prodal mu jízdenku o něco laciněji, s nádavkem jakéhosi tklivého příběhu, jehož vymyšlení Vasilovi nedalo velkou práci.

Na rozdíl od Francouze, muže vysoké hry, který myslí v dolarech a ukládá, Vasil nešetří. Všechny peníze dal do karet a do božských nápojů.

Nebyl Vasil dlouho v Praze, když se dověděl o muži, který se mu zalíbil už na poslech. Dal si to vyprávět ještě jednou, přemýšleje o něčem příjemném. Milý Vasil, nikdy ho ani ve snu nenapadlo, že je vlastně básník.

Muž, o kterém se doslechl jednoho ze svých vždy volných dnů, bydlił naproti Stavovskému divadlu, v jistém starém domě. Byl to kněz, kněz příkladný, oddaný sluha boží, bojovník za jednotu a rozšíření církve římsko-katolické. Je katechetou, vyučuje na školách náboženství. Jeho plat je jediný jeho příjem a jak velké jsou to peníze, ví každý čtenář.

Ale ani ten plat si celý nenechává. Pamětliv příkladu Kristova, nedbá o statky vezdejší a dává to, co sám nutně nepotřebuje, do fondu na podporování chudých. Tento fond je největší jeho starostí a radostí, nejlepším jeho dílem. Pečuje o jeho zvětšování, udržování a rozdělení.

Někdo zvoní.

Katecheta jde otevřít a nalézá za dveřmi člověka střední postavy, jemného obličej a světlých, nazad sčesaných vlasů. Prosí o pomoc, prosí rusky a katecheta přijímá chudé všech národů.

Brzo jsou přáteli. Vasil byl zvyklý na lidi, i na dobré lidi, ale s takovým člověkem se ještě nesetkal. Překvapilo Vasila krásné přijetí, zastavil se nad laskavostí kněze. Zároveň byl neodolatelně váben k tomu, aby vyhověl nevyslovenému, ale cítěnému přání kněze, přání vidět před sebou dobrého, opravdového, pokorného křesťana.

Stály mu slzy v očích, když začal Vasil mluvit o své horlivé víře v Boha, v jeho spravedlnost, o kráse náboženství a jeho důležitosti pro lidstvo.

Netrvalo dlouho a Vasil přešel na úvahy o dokonalosti církve římsko-katolické, které se dá sice všelicos vytknout, ale to jsou jen drobnosti, o nichž netřeba mluvit, pomyslí-li se na velkolepý celek. Svě nábožensko-filosofické úvahy skončil Vasil výrokem řečeným s rostoucí rozhodností:

„Katholicismus je Bohu blíží než pravosláví.“

OTÁZKY A ODPOVĚDI

Co dělat a co myslet?

Pane redaktore!

Bez dlouhého úvodu přistoupím k věci. Je snad nejlépe, když si svou duševní rovnováhu vybojuje každý sám. Výsledek je tím záslušnější a radostnější. Je však málo těch, kteří touto cestou mohou jít sami, bez rad a směrnic zkušených. Jsem jedním z těch mnohých. Žiji na vsi svým duševním životem odkázán jen na knihy. Jsou dobrými a ochotnými rádci, ale jen pro toho, kdo se v nich vyzná a soustavně vybírá. S horlivostí, mládí vlastní, padl jsem přímo na každou zajímavou myšlenku, a tyto, nesoustavně do nitra složené, vytvořily chaos, který odmítá jakékoli opory nyní, kdy dorůstám a potřebuji pevné základny pro život.

Tato nepůvodnost nedovolila, abych se vyhranil. Mám mít odvahu, řídit se svým rozumem (J. Kant). Ale můj rozum není tak průbojný a tak bystrý, aby se mohl sám svou vahou rozhodnouti, na př. pro Tolstoj nebo Masaryka. Pro Schopenhaurův mizerný svět nebo Leibnizův ze všech nejkrásnější atd. Můj rozum není schopen, aby hodnotil důvody obou, a pouze věřiti, k tomu není třeba býti filosofem, a konečně, nevím si rady ani s vlastními myšlenkami. Mám-li zdravé tělo, to zdraví dovedu ocenit a vim, co dělat, abych zdraví si zachoval. Ale nevím, myslím-li, zda myslím správně. Není mou předností před přírodou pouze to, že m y s l í m (D. Pascal), ale musím myslet správně.*) Kdo mi dokáže, že můj myšlenkový postup je správný?

A nyní ještě několik drobtů z mého nedojedeného chleba.

Na jedné straně jednání a skutečný program docela jiný, na druhé straně nepravdivé horování podle slov programu jiného a docela opačného: dvojakost, rozdvojenost, neoprávdovost, myšlení a konání: kde je tedy pravda?

T. G. Masaryk. (J. Hus.)

... Vždycky byla a jest ohromná většina lidí, kteří určitou periodu života, nezdávka po celý život žijí živočišným životem ...

L. N. Tolstoj (O životě).

Es ist ungläublich, wie nichtssagend und bedeutungslos, von Innen gesehen, und wie dumpf und besinnungslos, von Innen empfunden das Leben der meisten Menschen dahinfließt.

Schopenhauer (Philos. Aphorismus).

*) Tu Nietzsche, neobyčejně bystrý, je pouze kuriositou — myslil chybně.

Ač mlád, o tuto zkušenost již jsem zavadil. Jsou těžkou obžalobou. A já stojím na prahu života, jeden z těch milionů malých lidí, s silným strachem nepropadnout témuž, s nejlepší vůlí, ale s chabými silami.

Tu je obrázek k horním citátům.

Chodili u nás po vsi komedianti s medvědem, lidé zdraví, statní, mohu říci, krásní. Bylo v nich něco jiného, než v mládeži vybičované sportem. Tak jsem si myslel, to jejich děvče obléknouti do pěkných šatů, tak předčí mnohou krasavici velkého světa. Jsou dětmi přírody nevyumělkovaní; vzduch, slunce a střídmost. A naše kultura? Co všude ústavů a spolků pro pěstování krásy a zdraví. A hned vedle cukrárny, bar. Jaká neoprávdovost a faleš. Chtějí zdraví, dobro. Ale také užívat a zapominají, co už dávno řekl Schiller:

... Zwei Blumen blühen für den weisen Finder,

Sie heißen Hoffnung und Genuss.

Wer dieser Blumen eine brach,

begehre die andere Schwester nicht.

Chtějí zdraví jen proto, aby děle mohli užívat. Kdyby se k tomu aspoň přiznali, snad bych jim pak rozuměl a nevyčítal.

Vážený pane! Věnujte mi chvilku svého času; několika slovy se dá říci mnoho. Malou změnou se rodí umění, tak myslím i náprava. Jen o jedno, prosím, buďte bezohledný ve svém úsudku, bude-li třeba, napište krátce, že jsem hloupý jak bota.

S veškerou úctou

V. K., dělník, St. Město-Uh. Hradiště, Morava.

*

Vážený pane,

opravdu je těžko raditi člověku. Snad se však dá něco aspoň vysvětliti. Každá ctnost na světě má své riziko — tedy i myšlení. Stav, který popisujete, je riziko myšlení a čtení pro mladé lidi. Je to dosti známé: takhle odchází v Goethově „Faustu“ zák od Mefista a praví, že je mu, jako by se mu v hlavě točilo velké mlýnské kolo. Máte po světě spoustu bratří v nesnázích. Četl jsem před lety jednu docela obyčejnou povídku, která končila pěknými slovy: „první místo je čestné, ale také nebezpečné.“ Nuže, takové je postavení myslícího člověka. Máte radosti, o kterých ostatní nevědí, ale máte také o dávku bolesti a zmatků více. Všechno na světě má svou cenu, která musí být zaplacená. A myšlení věru není idyla.

Nepovažujte se, prosím, za případ výjimečně nešťastný. Tento zmatek v duši mladých lidí, kteří mnoho četli a nedovedou si to v hlavě srovnat, je choroba mezi poctivě čtoucími tak rozšířená jako osypky mezi dětmi. Dovolte, abych vzpomněl na své vlastní mládí, může-li Vás to nějak utěšit: také jsem byl v té neblahé Arkadii, kdy v knihách vše jsem nalezl tvrzeno a vše popřeno; ke každému ano jsem nalezl ne; výsledek je, že člověk zhoľa neví, co dělat a co myslet, a i hýbat se připadá nesmyslné a marno. Nevím, nemusili-li by vůbec všichni o myšlení usilující lidé začíti svůj životopis vyličením takového nějakého podobného chaosu. Vlastní rozum nemá ještě dost odvahy: stojí v uctivém pozoru před vším, co čtením přijímá; poněvadž nemá ještě odvahy k vlastní kritice a poněvadž čte věci, které si odporují, je ovšem zmaten a nešťasten. Jak se potom člověk z toho dostane, neumím dosti dobře vyličit, neboť je to životní proces, a životní procesy se vymykají přesnému popisu. Patrně rozum dostane svou vlastní páteř; dospěje k samostatnosti. To je ovšem děj, který se nedá eměle uspišit. Také se hromadí životní zkušenosti, a člověk se rozhoduje a vybírá na jejich základě. Konečně rozum ztratí svou prvotní trému, přestane se uctivě chvěti před vším, co čte, a slouží vlastní osobnosti: neboť, myslím, u žádného člověka nerozhodují o jeho názorech jen logické a objektivní pochody čistého rozumu; o našich názorech rozhoduje naše osobnost ve svém celku, lidská bytost se svým charakterem, vůlí, temperamentem, sklony; co chceme a jak cítíme, to vede náš rozum k určitému cíli. Jestliže člověk jenom myslí a vlastní vůle a vlastních pocitů nemá, pak ovšem nedovede rozhodnout ani tu základní otázku, je-li život krásný či ohyzdný. Tento proces, který zde, jak cítím, velmi chabě popisují, je dospívání

osobnosti; není to pouze logicky zcela zachytitelné; najde to cestu z chaosu, ale nepříjde to ovšem, jako žádné dospívání před svým časem. Nebojte se tedy, že pro Vás není naděje. Jen zcela oslabená osobnost je odsouzena věčně se potácet v zmatcích.

Ovšem, žádáte určitou radu, a já Vám podávám jen nějaký popis vývoje. Chápu, že Vás to asi nezasytí. Není však možno někomu předspsat vývoj. Sám ze své osobnosti budete musit rozhodnouti. A nebojte se, jste-li zdravý, rozhodnete. Jedna rada ovšem, jak se mi zdá, by tu byla. V tomto vzoru pokračování v čtení (dovedu si představit, že je vášnivě) jen bude pokračováním v chaosu. Stále budete čísti o něčem, že je to pravda i že to není pravda. Nikdo nemůže za to, že filosofové se neshodují. Pouhé čtení tedy nemůže spasit, neboť nemůžete číst to i ono, černé i bílé. Bylo by pro Vás snad nejlépe, nechati na nějakou dobu knih a oddati se samostatnému pozorování života. Dívejte se důkladně vlastníma očima, na co chcete: na lidi, na květiny nebo na kameny. První vlastní samostatný závěr postaví Vás na pevné místo, odkud můžete dále vycházeti. Pochopí-li člověk dobře a samostatně jednu jedinou věc, nestalo se jen tolik, že tu jednu věc pochopil: ukul si zároveň nástroje k chápání věcí jiných; našel si svou metodu. Tedy, milý příteli, lepší je malá vlastní objevitelská práce než rekordy ve čtení.

Ani potom ovšem, až sebe naleznete, nepokládejte myšlení za idylu: toho, co nevíme, je vždy více než toho, co víme, a usilování našeho rozumu je stálý boj s temnotami. Jen život vám může dokázat, že v té a v té věci myslíte správně: musíte třeba léta čekat, než najdete potvrzení, že skutečnost a Vaše myšlenky se shodují; můžete se také myliti. Ale takové je riziko myšlení, a dosud nebylo na ně vynalezeno žádné pojištění. I když se však v tom nebo v onom budete myliti, můžete doufati, že, jak Goethe napsal, uprostřed pochyb a omylů by jste si aspoň vždy vědom pravé cesty.

Odpusťte, končím. Vidím, že je neobyčejně těžko mysliti o myšlení.

Váš

—fp—

Smír s katolicismem.

Vážený pane redaktore,

ve článku „Jsi-li voják, mlč...“ souhlasím s Vámi, že jest absurdní, aby byl souzen Jaroslav Durych za otázku, na niž má plné právo. Soudcovský um měl být dokázán na jiném spisovateli, na Arnoštu Dvořákoví a jeho vzácných příznivcích...

Rozvířujete ale zároveň otázku jinou — dnešní poměr Masarykův ke katolicismu a zde prosím, abyste mně dopřál několik řádek. Mluvím za řadu mladých lidí, nikoli jen za sebe — atheistu a volného myslitele.

Chcete nás přesvědčit, že český katolicismus předválečný a válečný tak se liší od katolicismu poválečného, že jest lépe jich nesměšovat. Nikoli. Český poválečný katolicismus změnil jen taktiku, jinak zůstal týž jako býval. Jeho náběhy k smířlivosti jsou diktovány slabostí a nedostatkem moci. Republika neposkytuje katolicismu ani zdaleka takových možností, jako monarchie. Český katolicismus se s tímto faktem smířil jen nerad. Nehoruje-li otevřeně pro monarchism, jsou to čistě jen důvody oportunní. Katolicismu vždy imponovala a bude imponovat nádhra, přepych a vnější autorita, jež tak ostře kontrastuje s učením Ježíšovým i se strohou jednoduchostí republikánských zřízení. Jestliže byl vliv Masarykových názorů na katolicismus často překážkou politické konsolidace — jak tvrdíte — jsme za tento fakt Masarykovi vděční. Nemilujeme svornosti myšlenkového hřbitova. Bylo by možno po větším právu říci, že překážkou politické konsolidace byly zastaralé názory českého katolicismu. Jsme u jádra věci. Nechceme brát katolíkům jejich přesvědčení. Žádáme ale, aby zastáncům Masarykových názorů na katolicismus nebylo rovněž bráno jejich skálopevné přesvědčení. Pokládá-li katolík vliv Masarykových předválečných výroků za mohutný balvan v cestě definitivního smíru katolictví s národem — jak tvrdíte — jsme šťastni, že tento obrovský kvádr snad zachránil český národ před smírem s katolicismem, který tak vřele doporučovali naši novoliberálové s Vámi v čele.

Masarykův dnešní názor na katolicismus není znám. Ale věřte, ačkoli jsme mladí, ba právě proto, rozhoduje pro nás stále ještě starý názor profesora Masaryka a pokládáme za zcela zbytečno, aby jej Masaryk-pretident znovu opakoval. Když před několika lety Masaryk ještě veřejně zasahoval do vnitropolitických záležitostí svým ojedinělým způsobem, vzbudilo to boulivý odpor u pravých stran. Chtějí prý mít presidenta nestranného, povzneseného nad spory dne. Necht se tedy i český katolicismus spokojí jednou pro vždy s tím, co jest nezměnitelným obsahem novodobého češství.

Právě otiskujete v „Přítomnosti“ výborné kritické poznámky o Nitzscheovi. (Jste rozhodně šťastnější literární kritik než ideový politik. Váš soud nad Vlad. Vančurou a zoufalou papirovostí mladé české literatury mne nadchl.) A v těchto svých poznámkách citujete výrok Nietzscheho, že lidský duch jest s počátku velbloudem, potom lvem a konečně orlem. Nerad generalisují. Ale napadá mne, že český duch klesal pod tíhou poznání pravého katolicismu již dosti dlouho (Husité, Bílá Hora, protireformace, světová válka), a že lepší než sebevražedný smír s Římem, který doporučujete, bude, vstoupí-li český duch do stadia bojujícího lva, aby mohl vzlétnout do výšin, kde krouží orel. Nesnažte se, prosím, nás přesvědčit, že by bylo dobré, aby se český duch vrátil do římských oblastí, jejichž propagaci obstarává katolický Orel.

V těchto dnech byli bestiálně popraveni čtyři slovinští studenti-katolíci za asistence římského kněze. Celý vzdělaný svět protestoval. Vatikán nikoli. Zde máte obraz toho dnešního katolictví...

Praha-Bubeneč.

V dokonalé úctě

Rudolf Heller.

*

Vážený pane,

ta okolnost, že nesouhlasíte se mnou, dává mi naději, že mi dovolíte, abych já nesouhlasil s Vámi ačkoliv se strany Volné myšlenky ne vždy se to dovoluje. Charakterisujete se jako atheista a volný myslitel — kdybych měl chuť se nějak popisovati, musil bych se asi charakterisovati také tak. Jak to tedy přijde, že dva atheisté a volní myslitelé nemohou se dohodnouti o poměru ke katolicismu?

Předpokládám, že máte za pohádku to, čemu katolicismus učí. Dovedu nalézt v něm sice velké psychologické pravdy, vidím, že hluboce rozuměl lidské duši, ale to, co jako dogmata k věření předkládá, jest ovšem pohádka. Když už jsme u toho, také protestantism vypráví pohádku, byť trochu mímější. Zdá se, že se nemůžeme dohodnouti jen o škodlivosti této pohádky.

Vidím, že činíte nějaké poznámky o mých schopnostech v oboru ideové politiky. Nevím, jaké požadavky kladete na ideovou politiku. Já na ni kladu požadavek ten, aby její ideje byly prakticky uskutečnitelné. Ideje bez uskutečnitelnosti patří podle mého názoru do filosofie, nikoliv do politiky. Nechme stranou spor o hodnotě katolicismu; také o tom, do jaké míry se český národ s tímto náboženstvím szil; o to vše mohli bychom se dlouho příti. Ponechme si otázku smíru s katolicismem se stanoviska praktické politiky.

My tedy zde budeme debatovat o tom, má-li se český národ s katolicismem smířiti. Fakta však praví, že v politice se s ním již smířil. O tom, myslím, dostatečně svědčí účast katolické strany ve všech vládách od r. 1921. To se mi zdá politicky býti velmi důkladný smír. Můžete zajisté říci, že by to nemělo být. Račte odpustit: co podle Vašeho názoru měla tedy naše politika před deseti lety dělat? Tenkrát byla situace taková, že bylo třeba buď do té míry se smířiti s katolicismem, aby katolická strana mohla se státi stranou vládní, nebo zřici se demokracie. Co byste považoval za menší zlo? Situace byla tehdy taková, že jen s katolickou stranou bylo možno utvořit vládní většinu; s komunisty ovšem nebylo možno počítat a s Němci za tehdejšího jejich duševního stavu také ne. Myslim, že i atheisté a volní myslitelé musí smír s katolicismem považovati za daleko menší zlo než pád demokracie. Kdybychom nebyli bývali ochotni k tomuto smíru, byla by nám zbývala jen nějaká forma diktatury, což sotva odpovídá ideálu volného myšlení. A nepamatuji se, že by byly bývaly nějaké větší stížnosti na katolickou stranu, že nesplnila své národní a státní povinnosti.

Druhá věc: řekněte, prosím, v čem se nyní cítíte býti obtěžován katolicismem? Kde se toto náboženství vtírá proti Vaší vůli do Vašeho života? Kde vykonává nějaké násilí na Vás? Prosil bych, abyste uvedl přesná fakta, kde Vás katolicismus nutí dnes činit něco, co byste jinak raději nečinil. Podle mého názoru nemusí dnes nikdo po celý život mít s katolicismem nic společného, nechce-li, ani při narození, ani ve škole, při sňatku, ani při smrti. Tato svoboda zdá se mi býti cílem každé politické reformy: kde jest jí dosaženo, jest úkol osvobodovací skončen. Souhlasím ovšem s vámi, že katolicismus se stal tak mírným z nutnosti. Ale to je konečně lhostejno, v moderním světě nikdy již mu nebude dána příležitost k divokosti. Požíváte tedy úplné svobody vůči katolicismu. Jestliže Vám to nestačí ve Vašem občanském životě, tedy asi proto, že Váš duch je urážen samotným faktem existence katolicismu. To však patří více do filosofie než do politiky.

—jp—

D O P I S Y

Přijde nadčlověk?

Vážený pane redaktore!

Kategoričnost tónu Vašeho výkladu Nietzscheovy filosofie v „Prítomnosti“, určitost, s kterou tvrdíte, že nadčlověk nepříjde a že to je vosková figura, to vše mě na Vás, pane redaktore, mrzí. Prosím, mějte dosti objektivitu, že každá filosofie, afsi tvrdí, že nadčlověk přijde nebo že nepříjde, je věcí víry a tím temperamentu a tělesné konstituce, a pak, prosím, mějte dosti obrazovnosti, že v budoucnosti, třebaš daleké, jsou možny velké změny.

Snad jste četl ve vydání Kröner Verlagu „Also sp. Zarathustra“, myslím z r. 1925, připojené v novější době teprve nalezené poznámky Nietzscheovy. Vyplývá z nich, že N. byl tak trochu socialistou. Davu chce zaopatřit pohodlí, vládnoucí muži jsou odškodnění mocí, vládou. To vše na podkladě eugenickém, mluví o Familiengründungs-feste atd. Těch nadlidí ani v tomto systému není nadbytek, je jich několik na špičce, jsou vrcholem a květem.

Jakých představ může nabýt člověk vlivem N-ho při docela střízlivé obrazovnosti, ukáže Vám snad můj odhad možného budoucího vývoje. Možno je, že:

Lidé přišli k názoru, že je lépe žít v zemi řídké zalidněné, a zařídili se dle toho. Evropa či zeměkoule je porostlá pralesem, lidé chodí v létě nazí, v zimě skoro. Technická zařízení jsou tak dokonalá, že zaujmají asi místa a význam dnešních veřejných záchodků. Lidé se utkávají ve sportovních a důševních zápasech, kde podlehnouš končí dobrovolně sebevraždou.

Dejme tomu, že někde stojí betonové nebo skleněné město. Lidé tam občas prožijí několik let nad drobnohledem, nebo nad studiem noetiky atd. . . .

Vidíte zde krásně sloučeny Těšnohlídka a Flammariona a smějete se srdečně? Proč ne. Chci jen říci, že filosofie jako náboženství hledí do budoucnosti daleké, chce se dívatí až do věčnosti.

Závažné je jen, jak působí na dnešek. Nadčlověk a šťastná harmonie, které N. kreslí do budoucna, jsou snad trochu takovou skoro náboženskou potřebou lidí snivé povahy, ale při vši skepsi, kterou mě naučila moje činnost chemika, není to nepravděpodobné!

A ještě něco, proč věřím svému výkladu. Rozumím přírodě pudově a rozřešil jsem dosud vždy v krátkém čase každý problém,

který mi byl uložen. Přiznávám, že to velké věci nebyly, ale přece si myslím, že přírodě rozumím.

Proto jsem s tímto dopisem čekal až dodnes, musil jsem se dříve o svých prorockých schopnostech znovu přesvědčiti.

Zůstávám Váš

Ing. Dr. P.

Reforma profesorů.

K článku „Reforma profesorů“ v čís. 33 píše se nám z Ústředního spolku čl. profesorů toto:

Ústřední spolek opatřil si autentické vyličení události, o níž p. K. J. Beneš psal, a dovoluje si čtenáře Vašeho časopisu správně o ní informovati. Žákyně, které se p. K. J. Beneš ujímá (A), primánka (nikoli terciánka), přišla jednou odpoledne se svou spolužačkou kamarádkou do třídy v nepřítomnosti jiných žákyn a vzala nepřítomné spolužačce (C) plnicí pero. Okradená žákyně (C) oznámila druhý den ztrátu třídní profesorce. Nastalo vyšetřování. Žákyně třídy obviňují z krádeže žákyni jinou (B) z paralelní třídy; mezi nimi i ta, která pero skutečně vzala (A), prohlašuje, že pero den před tím viděla a že je dala zpět do pouzdra okradené žákyně (C); její kamarádka jí to dosvědčuje. Na podporu svého tvrzení uvádějí žacky, že při prohlídce knih žákyně (B), jimi za pachatelku označené, našly papírové obtisky, které se jiné žákyni ztratily. Marně se nevině obviněná žákyně (B) brání, že o obtiscích nic neví. Celá třída i skutečná pachatelka (A) a pachatelčina kamarádka jí usvědčují a všechny okolnosti svědčí proti ní. Je tedy potrestána. Všechny žákyně třídy, v nichž je skutečná pachatelka (A), mlčí; nevěděly asi nic určitého. Teprve ponenáhlu se počíná mezi žákyněmi něco šuškat, ale žádná nic neřekne. Později po zjištění skutečné pachatelky jedna žákyně prohodí, že nechtěly, aby pohana zůstala na jejich třídě; utrpení nevině žákyně (B) snad jim bylo lhostejné. A teprve asi za 6 neděl pochlubí se vlastní pachatelka (A) jedné žákyni z jiného ústavu, jak k peru přišla. Ta to řekla jiné žákyni z třídy nevině potrestané žákyně (B) a ta zase to oznámila třídní profesorce. Třídní profesorka si zavolala skutečnou pachatelku (A) a táže se jí, je-li pravda, z čeho jí obviňuje jedna žákyně. Pachatelka vzpurně a vyzývavě odpoví: „Pravda to není! Ať mi to dokáže!“ Teprve křížovým výsledkem usvědčena a vidouc, že se některými ukvapenými odpověďmi prozradila, dá se do nářku a přizná se. Věc se oznámí rodičům pachatelčím. Otec, zdrcený jednáním své dcery, sám uznává, že by se jeho dceři po usvědčení špatně mezi kamarádkami dařilo, a bere ji z ústavu. Nevině potrestaná žákyně je ovšem rehabilitována. —

Není možno podrobně vyličovati průběh celého úmorného vyšetřování, jehož se zúčastnilo několik členů sboru, ale to, co bylo vyličeeno, stačí úplně, aby si čtenáři udělali názor na to, jakou si p. K. J. Beneš dal práci, aby si opatřil bezpečný podklad k svým dalším dedukcím, a jak mu záleželo na tom, aby objektivně referoval a spravedlivě soudil. Kdyby byl měl na mysli opravdu prospěch věci, byl by si mohl dáti ověřiti své informace ředitelstvím ústavu (byl by stačil telefonický dotaz) nebo některým členem sboru. Toho p. Beneš ovšem neučinil. Pan Beneš si zřejmě ani nepřipustil na mysl, že by snad v onom sboru také mohli býti lidé, kteří měli větší možnost nahlédnouti do dětské duše než on, který nikdy ve škole neučil, kdežto jejich rukama prošlo tisíce a tisíce dětských duší.

Ukřivdil-li tedy pan K. J. Beneš sboru, o nějž tu jde, tak evidentním způsobem, mají patrně jeho ostatní nepřiznivě posudky o profesorech stejně vratký podklad.

**Velký
výběr**

crayonů, zápisníků, soenecken a pod. psacích souprav a podložek; aktovek a jiných nepostradatelných pomůcek kanc. i technických má na skladě:

plnicích per
(Parker, Wagner, Waterman,
Astoria, Mont Blanc atd.),

K. Wagner, Brno-Česká 16.